

Van de schaarste
ende overvloed

Advies

Cultuurnota

2001/2004

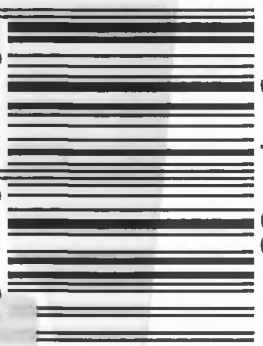
O

Algemeen

Raad voor

Cultuur

ISBN 90 71853 16 0

9 789071 85316 0

De Raad voor Cultuur is het wettelijk adviesorgaan van de regering voor het cultuurbeleid. Hij adviseert zowel over algemeen beleid en regelgeving als over concrete beslissingen, zoals subsidiebeschikkingen. De Raad voor Cultuur is een onafhankelijke instantie die, gevraagd en ongevraagd, adviezen uitbrengt over media en informatie, cultureel erfgoed en kunst. Deze terreinen zijn onderverdeeld in de volgende aandachtsgebieden: archeologie, archieven, architectuur en stedenbouw, beeldende kunst en vormgeving, bibliotheken, culturele dimensie van de ruimtelijke ordening, dans, film, media, letteren, monumenten, musea, muziek en muziektheater, theater.

Daarnaast adviseert de Raad over aspecten als culturele diversiteit, cultureel ondernemerschap, cultuur en jongeren, cultuurbeoefening door amateurs, cultuureducatie en onderwijs, interdisciplinaire samenwerking, internationaal cultuurbeleid en de toepassing van nieuwe media en technologie.

De Raad voor Cultuur bestaat, naast de voorzitter, uit 24 leden die voor vier jaar worden benoemd. Onder de Raad ressorteren commissies voor de verschillende aandachtsgebieden en bovensectorale gebieden, die bestaan uit leden van de Raad en externe leden.

Het Cultuurnota-advies 2001-2004 bestaat uit een algemeen deel en 16 sectordelen:

- 0** Algemeen **1** Amateurkunst **2** Archieven **3** Architectuur en Stedenbouw **4** Beeldende Kunst en Vormgeving **5** Bibliotheken **6** Bovensectoraal **7** Dans **8** Film **9** Fondsen
10 Letteren **11** Media **12** Monumenten en Archeologie **13** Musea **14** Muziek en Muziektheater **15** Theater **16** Kunstvakonderwijs

Algemeen

Inhoud

Aanbiedingsbrief 7

Visie 23

Verantwoording 39

Bijlage 1: Reglement Raad voor Cultuur 47

Bijlage 2: Samenstelling Raad voor Cultuur en commissies 51

Bijlage 3: Persoonlijke betrokkenheid Raads- en commissieleden 59

Bijlage 4: (Beperkte) lijst van aanvragers. Positieve beoordelingen,

Actieplan Cultuurbereik en Wensbegroting 69

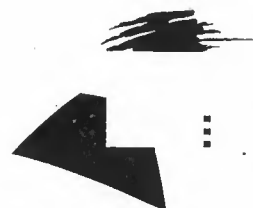
Het algemene deel bevat een lijst met alle aanvragers per sector met daarin naam van de instelling en advies:

- huidige subsidie verhogen/subsidie toekennen
- huidige subsidie verlagen
- globaal huidige subsidie continueren
- subsidie beëindigen/subsidieverzoek afwijzen.

Het financiële kader onder aan elk instellingsadvies is gebaseerd op door het Ministerie van OCenW verstrekte cijfers

De tekst van 'Van de schaarste ende overvloed' is ook te vinden op internet: <http://www.cultuur.nl>

Aanbiedingsbrief

Aan
de Staatssecretaris van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschappen
de heer dr. F. van der Ploeg
Postbus 25000
2700 LZ Zoetermeer

Onderwerp
Van de schaarste ende overvloed

R.J. Schimmelpennincklaan 3
Postbus 61243
2506 AE Den Haag
Telefoon 070 - 310 66 86
Telefax 070 - 361 47 27
E-mail cultuur@cultuur.nl

Mijnheer de Staatssecretaris,

Onder de titel 'Van de schaarste ende overvloed' biedt de Raad voor Cultuur u zijn advies aan voor de Cultuurnota 2001-2004. Afgezien van de archaïsche knipoog verwijst deze titel naar een frase uit de Algemene inleiding: Een pijnlijke *schaarste* aan middelen voor cultuur, maar een *overvloed* aan plannen, een *overvloed* aan kwaliteit en vitaliteit. En dat ook nog in een tijd van economische *overvloed*.

Datum
6 mei 2000
Uw brief van
17 januari 2000
Uw kenmerk
ACB/2000/2082
Ons kenmerk
rc-2000.765/4

In totaal ontving de Raad 754 beleidsplannen, die in een periode van vier maanden zorgvuldig beoordeeld moesten worden. Dat heeft geleid tot het voorliggende advies dat bestaat uit zestien sectordelen, elk bestaande uit een beschrijving van het aandachtsgebied met daarachter de adviezen over de individuele instellingen. Elk advies is voorzien van een kort financieel overzicht. Daarnaast wordt per advies vermeld of het gaat om een nieuwe instelling, dat wil zeggen een instelling die de vorige keer niet in de Cultuurnota-systematiek is opgenomen. In het Algemene deel dat aan de sectordelen vooraf gaat, geeft de Raad zijn visie op het cultuurbeleid voor de komende jaren. Het bevat tevens een beschrijving van de procedures en werkwijze die de Raad bij zijn advisering heeft gevolgd. Zoals toegezegd treft u in dit deel het overzicht aan dat aangeeft in welke gevallen Raads- en Commissieleden in verband met hun persoonlijke betrokkenheid bij een instelling niet hebben deelgenomen aan de beraadslaging en besluitvorming over het beleidsplan van die instelling (zie bijlage 3). Het deel over het kunstvakonderwijs zal u overeenkomstig eerdere afspraken uiterlijk 1 juli a.s. bereiken. Het Cultuurnota-advies is vanaf 15 mei integraal te bekijken op de website van de Raad: www.cultuur.nl.

Vergeleken met de voorgaande Cultuurnota-periode is het aantal aanvragen met ongeveer zestig procent gestegen. Het is verheugend te constateren dat een groot aantal van deze aanvragen van een kwalitatief hoog niveau is. Tegelijkertijd is er ook een keerzijde: bij een niet navenant groeiend budget ontstaat er een spanning tussen wat kan en wat eigenlijk zou moeten.

De Raad komt in zijn advies met een aantal ingrijpende voorstellen. Vooral op het gebied van de podiumkunsten zijn vergaande keuzen gemaakt om ruimte te creëren voor dynamiek, vernieuwing en voor een kwaliteitsimpuls in de vorm van nieuwe initiatieven. De Raad realiseert zich daarbij dat wat goed is voor een gevarieerd en kwalitatief hoogwaardig bestel, nadelig kan zijn voor individuen. De Raad vraagt dan ook uw aandacht voor de eventuele gevolgen van ingrijpende beslissingen voor de medewerkers van die instellingen waarvan het voortbestaan door stopzetting van structurele subsidie wordt bedreigd. In enkele gevallen is extra zorg en begeleiding nodig bij de afbouw van die instellingen.

Pagina

2

Ons kenmerk

rc-2000.765/4

Extra budget

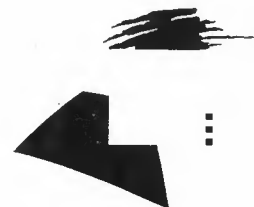
Direct na ontvangst van de beleidsplannen heeft de Raad in zijn brief van 23 januari jl. gepleit voor verruiming van het budget voor cultuur. Niet omdat hij geen keuzen wilde maken, maar omdat zonneklaar was dat de rijke oogst aan voorstellen tot teleurstelling zou leiden bij vele (nieuwe) aanvragers. Nu de Raad in dit stadium van zijn advisering is beland, is hij nog meer tot de overtuiging gekomen dat een extra budget voor met name de cultuurproducerende instellingen onontbeerlijk is.

Met een aanvullend bedrag van ruim vijfendertig miljoen gulden wordt het mogelijk instellingen op grond van het kwaliteitsoordeel alsnog in aanmerking te laten komen voor rijkssubsidie. De Raad is bij de bepaling van dit bedrag, dat hij als claim bij u neerlegt, zorgvuldig en weloverwogen te werk gegaan.

De Raad heeft zich bij het uitbrengen van de instellingsadviezen primair laten leiden door het criterium van artistiek-inhoudelijke kwaliteit en zich niet bij voorbaat laten knechten door de (beperkte) financiële kaders. Uiteindelijk heeft hij vanwege het gebrek aan financiële middelen een deel van de plannen - met pijn in het hart - ter zijde moeten schuiven.

Om inzage te geven in de aard en omvang van deze categorie heeft de Raad een lijst opgesteld van instellingen, gezelschappen en initiatieven die naar zijn oordeel alsnog in aanmerking moeten komen voor subsidie (zie bijlage 4). De lijst is per sector in alfabetische volgorde geordend, maar kan door de Raad - als u daaraan behoefte heeft - voorzien worden van een nadere prioritering. Daarmee komt de Raad tegemoet aan uw wens (zie uw brief van 3 april) om inzicht te krijgen in de omvang van de categorie die nu buiten het systeem dreigt te vallen. Daarnaast is in ieder afzonderlijk advies melding

gemaakt van de wenselijkheid een bepaald plan of onderdelen daarvan in aanmerking te laten komen voor subsidie als het budget voor cultuur zou worden uitgebreid. De Raad doet dan ook een klemmend beroep op u te zoeken naar mogelijkheden om deze subsidiabele plannen in de Cultuurnota-periode 2001-2004 alsnog te honoreren.

Behalve het hierboven genoemde extra bedrag dat naar de mening van de Raad ingezet moet worden voor de versterking van het culturele aanbod, bevestigt de Raad hierbij zijn eerdere waarneming dat er grote financiële knelpunten zijn die in de komende Cultuurnota-periode met de nu beschikbare middelen niet opgelost kunnen worden. Zo zijn er omvangrijke bedragen gemoeid met de digitalisering van ons erfgoed en de conservering van audiovisuele en papieren collecties. Eerder heeft de Raad gewezen op de gevolgen van de Stelselwijziging huisvesting Rijksgebouwendienst voor de musea.

De Raad stelt voor op termijn de mogelijkheden te onderzoeken voor een Digitaal Deltaplan, dat in de komende jaren naar voorbeeld van het succesvolle Deltaplan Cultuurbehoud uitgevoerd zou moeten worden. Op basis van de ingediende plannen heeft de Raad berekend dat het bij digitalisering gaat om een geschat bedrag van ongeveer 200 miljoen gulden. Een exacte berekening van de financiële consequenties is op dit moment echter niet te maken.

Ook als het gaat om de conservering van papieren en audiovisuele collecties is nauwelijks een indicatie van de omvang te geven. De Raad is van mening dat voor dit specifieke onderwerp een speciaal fonds zou moeten worden opgericht, waaruit dit omvangrijke project kan worden bekostigd.

De financiële gevolgen van de Stelselwijziging kunnen op dit moment evenmin exact aangegeven worden, maar duidelijk is wel dat het hierbij eveneens gaat om vele miljoenen gulden.

De wijze van advisering

In uw adviesaanvraag van 17 januari jl. heeft u aandacht gevraagd voor doorstroming, groei en selectiviteit en nog eens benadrukt dat bij de beoordeling van de plannen kwaliteit het leidende subsidiëcriterium is. In het verlengde daarvan vroeg u rekening te houden met de in de Uitgangspuntennota genoemde secundaire criteria: maatschappelijk bereik, subsidie-per-bezoek en plaats in het bestel. Eerder heeft de Raad naar aanleiding van het uitbrengen van uw nota 'Cultuur als confrontatie' de krijtlijnen gezet waarbinnen hij wilde adviseren (brieven van 29 juni 1999 en 17 september 1999). Toen heeft hij al aangegeven dat hij zich in eerste instantie richt op een inhoudelijk kwaliteitsoordeel en bereid was de genoemde secundaire criteria mee te wegen op algemeen beleidsinhoudelijk niveau.

Bij de beoordeling van de beleidsplannen heeft de Raad deze criteria per advies gehanteerd, uiteraard aangevuld met sectorspecifieke criteria. Voor zover relevant, is per instellingsadvies expliciet melding gemaakt van de onderscheiden criteria. Bij de vraag over de positie in het bestel is de Raad, zoals reeds aangekondigd in zijn Vooradvies 'Cultuur voor Culturen', zoveel mogelijk uitgegaan van een

Pagina

3

Ons kenmerk

rc-2000.765/4

'functionele benadering'. Die methode is in algemene zin een bruikbaar instrument gebleken om een integrale afweging te maken, zowel sectorspecifiek als over het geheel van het culturele bestel. In de Algemene inleiding en de sectorinleidingen treft u de resultaten van deze benadering aan.

Uw adviesaanvraag van 17 januari bevat een groot aantal specifieke vragen. De Raad heeft getracht die zoveel mogelijk te beantwoorden. De adviesaanvraag over de plannen van de Fondsen van 16 februari bevat het respectabele aantal van welgeteld drieënveertig(!) vragen. Een aantal daarvan komt aan de orde in het huidige advies, maar de Raad is van plan in de loop van dit jaar een aanvullend advies over de Fondsen uit te brengen.

Pagina

4

Ons kenmerk

rc-2000.765/4

De financiële aspecten van de advisering vragen speciale aandacht. Het totaal geadviseerde bedrag blijft ongeveer gelijk aan het kader, zoals dat in de adviesaanvraag staat aangegeven.

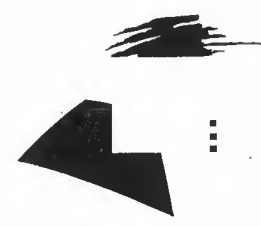
Daarbij heeft u de Raad ook gevraagd om niet alleen aan te geven welke plannen in aanmerking komen voor subsidie, maar ook om een indicatie te geven van de omvang van een eventuele verhoging of verlaging van het geadviseerde subsidiebedrag.

De Raad benadrukt in dit verband dat hij zich daarbij heeft gebaseerd op de kengetallen zoals die in de adviesaanvraag van 17 januari en de aanvulling daarop van 3 april zijn vastgelegd. Voor de gegevens per instelling is gebruik gemaakt van de door uw departement aangeleverde cijfermatige gegevens van de individuele aanvragers. Slechts in die gevallen waarin de Raad evidente afwijkingen constateerde, heeft hij een correctie toegepast.

Daarnaast wil de Raad hier nog kort ingaan op de afwijkende positie die de voormalige rijksmusea innemen in de Cultuurnota-systematiek. De Raad heeft geen inzicht in de meerjarige afspraken tussen het ministerie van OCenW en de rijksmuseale instellingen. Hierdoor heeft hij evenmin zicht op de bekostigingscyclus van de voormalige rijksmusea, wat de financiële beoordeling van de beleidsplannen moeilijk maakt. De Raad is er bij de beoordeling van de financiën van de musea vanuit gegaan dat het huidige kader wordt gehandhaafd. Bij de advisering over de beleidsplannen van de rijksgesubsidieerde musea heeft de Raad zich vooral gericht op de inhoudelijke taken en functies die deze musea uitoefenen en daaraan de afweging gekoppeld of hiervoor minder of juist meer financiële middelen beschikbaar moeten worden gesteld. Echter, zonder exacte bedragen te noemen in verband met de hierboven genoemde problematiek. De Raad heeft ook gekeken naar activiteiten die in aanmerking zouden komen voor financiering uit het Actieplan Cultuurbereik. Daarbij worden wel bedragen genoemd (zie bijlage 4).

De Raad benadrukt in dit verband dat de rijksgesubsidieerde musea vervolgens wel betrokken zijn bij de integrale afweging zowel binnen de sector musea als binnen de andere culturele sectoren. Hij doet de

aanbeveling om tijdens de volgende Cultuurnota-advisering de bekostiging van de museumsector meer inzichtelijk en transparanter te maken in verhouding tot het totale bestel.

Bij de integrale financiële beoordeling constateerde de Raad tot zijn verbazing dat hem een aantal plannen is voorgelegd van instellingen die voorheen rechtstreeks door uw departement werden gefinancierd, dan wel uit andere bronnen zoals de HGIS-middelen. Dat een aantal van deze instellingen op grond van kwaliteit en functie nu een positief advies krijgt, legt een extra beslag op het Cultuurnotabudget. Deze instellingen werden voorheen immers buiten de Cultuurnota om gefinancierd. In de meeste gevallen vindt de Raad het - gezien de aard van de betreffende instelling - terecht dat deze beleidsplannen ter advisering aan hem worden voorgelegd. Echter, de manier waarop deze instellingen 'ongemerkt' bij de Cultuurnota worden ondergebracht acht hij oneigenlijk.

Pagina

5

Ons kenmerk

rc-2000.765/4

Actieplan Cultuurbereik

Over het Actieplan Cultuurbereik heeft de Raad diverse malen met u van gedachten gewisseld. In dit kader sprak hij eerder uit uw beleid op hoofdlijnen te steunen en in te stemmen met de voorgestelde actiepunten. Het Actieplan kan echter gemakkelijk aanleiding geven tot misverstanden. In uw brief van 3 april stelt u nog eens nadrukkelijk dat moet worden uitgegaan van het indicatieve bedrag van 131 miljoen gulden. Behoudens geclausuleerde bestemmingen is dit bedrag volgens u in beginsel vrij beschikbaar. De Raad heeft daarvan kennis genomen en uw voorstellen zoals vastgelegd in de brief van 12 november 1999 zorgvuldig afgewogen.

De voorstellen die de Raad op instellingsniveau in het kader van het Actieplan doet, passen naar zijn mening geheel bij de aard en uitgangspunten van dit 'plan'. Het gaat met name om initiatieven op het terrein van nieuwe media, publieksbereik (versterking programmering, jongeren, culturele diversiteit), het beter zichtbaar maken van collecties (met name digitalisering) en culturele planologie. De Raad dringt er bij u op aan deze voorstellen te honoreren, omdat zij bij de integrale afweging van de Raad een cruciale rol hebben gespeeld. Als het gaat om de 2%-stimuleringsmaatregel in het kader van de doelgroepenactiviteiten culturele instellingen, concludeert de Raad dat het op dit moment niet of nauwelijks mogelijk is tot afgewogen beoordelingen te komen. Dit onderdeel van de beleidsplannen is zeer verschillend uitgewerkt en wekt in veel gevallen de indruk van haastwerk en gelegenheidsbudgettering. De Raad adviseert u zich nader te beraden over het effectief operationaliseren van dit actiepunt. Een deel van het budget - de Raad adviseert een bedrag van ongeveer vier miljoen gulden - zou naar het oordeel van de Raad nu al ingezet kunnen worden voor zeer belangrijke initiatieven. Daarbij gaat het vooral om initiatieven met een multi-cultureel karakter, die het naar aard en functie waard zijn om in het landelijke culturele bestel vertegenwoordigd te zijn, maar bijvoorbeeld nog onvoldoende landelijke uitstraling hebben. De Raad pleit ervoor de fondsen in staat

te stellen via een gemeenschappelijke doelsubsidie deze initiatieven te steunen met een meerjarige projectsubsidie. Zoals gezegd past een aantal van deze plannen uitstekend in het Actieplan Cultuurbereik.

Bijzondere aandachtspunten

- De gevolgen van de veranderde wetgeving op het gebied van de sociale verzekering en de arbeidsomstandigheden leiden voor werkgevers in de cultuursector tot (soms aanmerkelijk) hogere kosten. U hebt de Raad verzocht in de advisering niet in te gaan op individuele claims van instellingen. Uit uw reactie op onderzoeken die in de podiumkunstensector zijn gedaan naar de gevolgen van Wulbz, Pemba en Arbeidstijdenwet blijkt dat u niet bereid bent tot het compenseren van deze kosten. Bestudering van de ingediende beleidsplannen heeft de Raad de indruk gegeven van aanmerkelijke nood als gevolg van de veranderde wet- en regelgeving (Arbo, Flex en Zekerheid e.d.). Reden waarom de Raad eraan hecht zijn mening in dit stadium toch al te geven.
Het niet of nauwelijks compenseren van de gestegen kosten maakt dat de kunstsector langzaam wordt uitgehold. Het risico is groot dat de komende wetgeving op het gebied van combinatie van zorgtaken met arbeid alsmede de privatisering van de Werkloosheidswet dit proces zal versnellen. De Raad vreest dat deze omstandigheden veel kunstinstellingen zullen dwingen het voorzieningenniveau te verlagen en verzoekt u dan ook te overwegen op enigerlei wijze te voorzien in compensatie van genoemde kostenstijgingen.
- De Raad betreurt het in hoge mate dat hij nauwelijks betrokken is geweest bij de convenantbesprekingen met provincies en gemeenten. Dat geldt zowel voor de voorbereidende als voor de uitvoerende fase. Bij de beoordeling van de beleidsplannen ontbreekt het de Raad aan helder inzicht in de verhouding tussen de financiering door gemeenten en door het rijk.
- De Raad vindt het jammer dat uw beleidsvisie op het cultureel rendement van de collectie Nederland zo kort voor het uitkomen van zijn advies is verschenen. In deze nota 'Vermogen om te laten zien' verwijst u naar een aantal plannen en initiatieven waarover de Raad in het kader van de Cultuurnota adviseert. In zijn advies gaat de Raad dieper in op deze initiatieven die te maken hebben met het zichtbaar maken van collecties. Hij neemt dan ook aan dat deze adviezen bij de definitieve besluitvorming worden betrokken.

Pagina

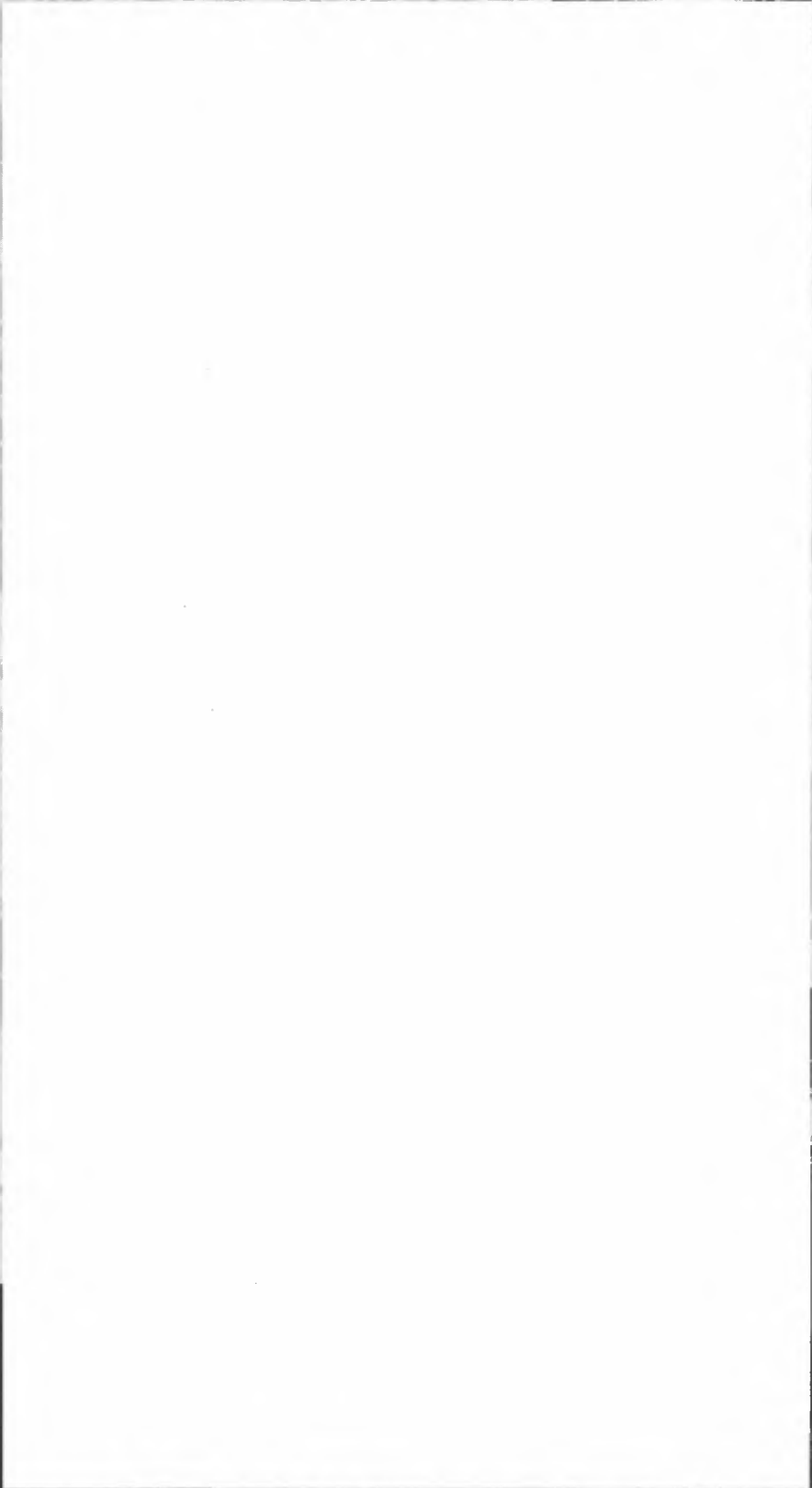
6

Ons kenmerk

rc-2000.765/4

Evaluatie en vernieuwing

De Raad dringt er bij u op aan de Cultuurnota-advisering 2001-2004 na de afronding daarvan te evalueren. In zijn eigen evaluatie zal de Raad zich vooral richten op hantering van de groeiende omvang van het aantal plannen, de complexiteit van de vraagstelling en de mate

waarin redelijkerwijs een beroep kan worden gedaan op deskundigen die zich veelal vrij moeten maken voor deze arbeidsintensieve operatie. In zijn Vooradvies 'Cultuur voor Culturen' sprak de Raad zich uit voor een herziening van het subsidiestelsel. Terugkijkend op de afgelopen maanden, constateert de Raad dat de ervaringen met de beoordeling van de ingediende beleidsplannen hem in zijn opvatting hebben gesterkt.

De Raad pleit dan ook voor een systeem dat sterker gericht is op flexibilisering en beter toegesneden op de wensen en eigen mogelijkheden van culturele instellingen. Het is dan ook in dit licht en met het oog op de toekomst dat hij de Cultuurnota-advisering 2001-2004 zal evalueren. Misschien niet direct ter 'vermaeck', maar in ieder geval tot 'lering'.

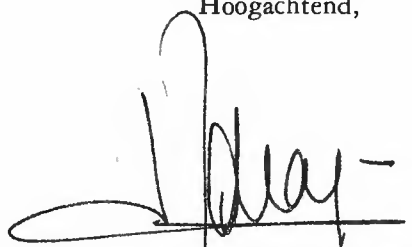
Pagina

7

Ons kenmerk

rc-2000.765/4

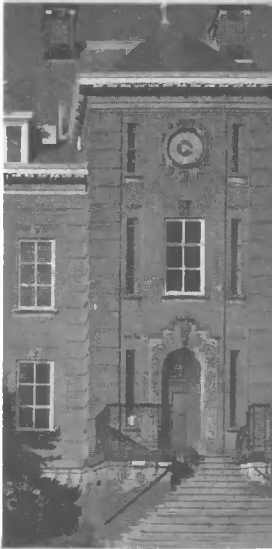
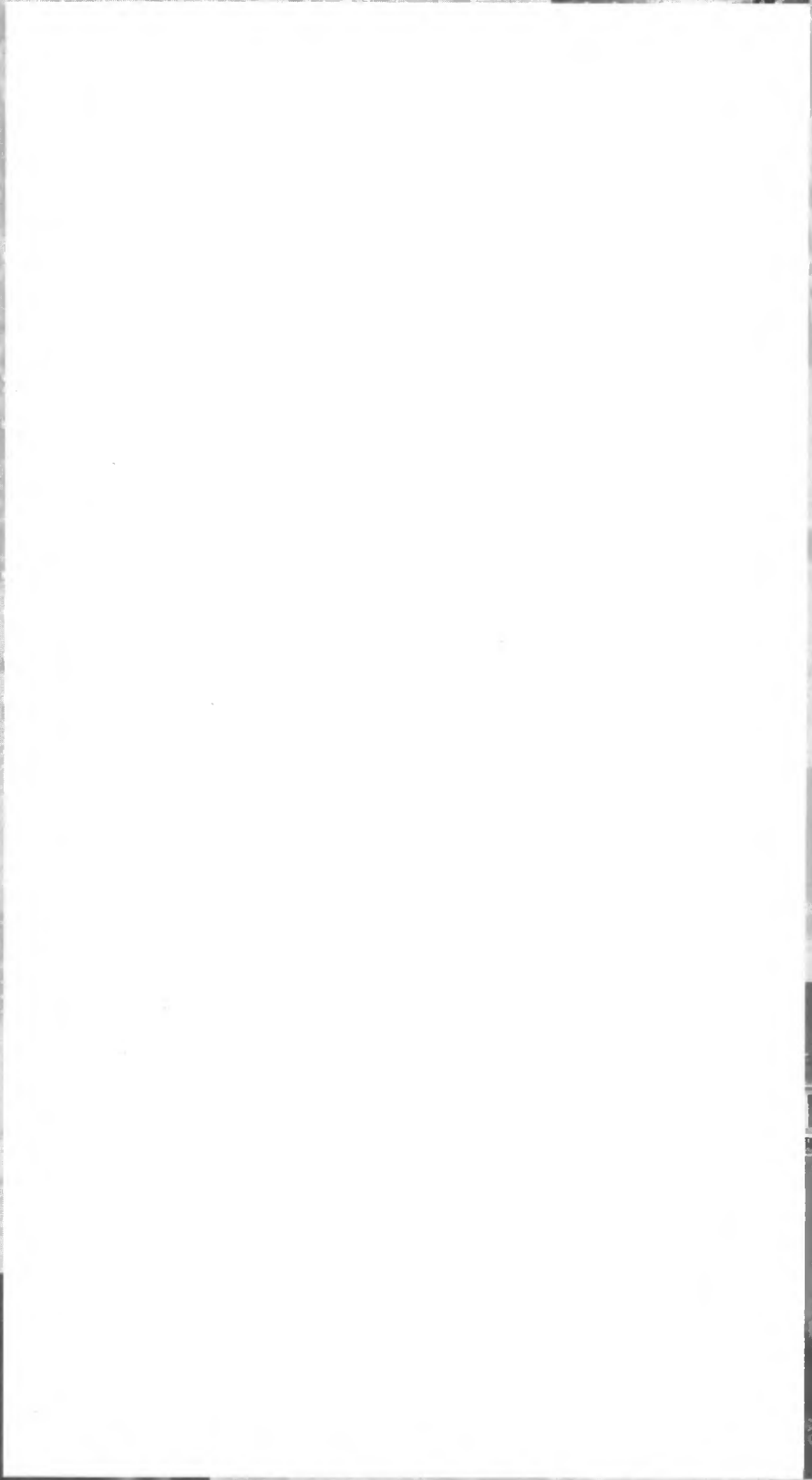
Hoogachtend,

Mr. W. Sorgdrager
Voorzitter

dr. J.A. Brandenburg
Algemeen secretaris

Visie

Van de schaarste ende overvloed

1 Inleiding

Cultuur is overal. Cultuur geeft inhoud en betekenis aan de materiële infrastructuur om ons heen, in steden, op straat, in landschappen. Cultuur is in musea en theaters, scholen en bibliotheken. Cultuur is niet alleen een autonome waarde, 'het is een combinatie van praktijken, ideeën, rituelen en instituties in de samenleving'.¹ Je zou nog verder kunnen gaan en zeggen dat de samenleving die praktijken, ideeën, rituelen en instituties zelf genereert. Cultuur stoelt op historische fundamenten en omdat de samenleving voortdurend verandert is cultuur voortdurend in beweging. De samenleving is een complex organisme. Daarom zijn haar culturele uitingvormen dat ook. Er zijn er die bij een bepaalde sociale groep horen, andere hebben te maken met sekse, etniciteit, leeftijdsgroep, activiteit of levensbeschouwing. Al die uitingen bestaan naast elkaar, maar kunnen elkaar beïnvloeden en zelfs in elkaar overlopen. Ons cultuurbegrip, onze culturele noties zijn bepalend voor de reikwijdte, de ambities en de inrichting van het cultuurbeleid.

Zevenhonderdvierenvijftig meerjarige beleidsplannen van grote en kleinere culturele instellingen uit het gehele land, en zelfs daarbuiten, zijn aan de Raad voor Cultuur ter advisering voorgelegd in het kader van de Cultuurnota 2001-2004. Hoe goed de Raad ook bekend is met de ontwikkelingen in de brede cultuursector, hij is buitengewoon verrast door de visies, de gevarieerdheid, de rijkdom, de kwaliteit en ambities van de plannen. De inventiviteit, de creativiteit en het doorzettingsvermogen van de mensen die werkzaam zijn in de culturele sector dwingen respect af. Wat zij aanbieden is het beste bewijs van de culturele vitaliteit in ons land en van de vruchtbaarheid van het subsidiebeleid van de overheid.

De plannen zijn afkomstig van instellingen uit de bibliotheekwereld, musea, podiumkunsten, filmsector, literatuur, amateurkunsten, media en informatiesector, beeldende kunst, monumenten, vormgeving, architectuur en stedenbouw, archeologie en van internationaal en bovensectoraal opererende organisaties. In relatief korte tijd heeft de Raad de

aanvragen bestudeerd, beoordeeld en tegen elkaar afgewogen. Dat was geen gemakkelijke opgave. Het oordeel over de inhoudelijke kwaliteit van de plannen is, conform de adviesaanvraag, aangevuld met criteria als plaats in het bestel, maatschappelijk bereik en subsidiebedrag per bezoeker. De staatssecretaris stelde tevens een aantal maatschappelijke, politieke en beleidsmatige randvoorwaarden in termen van doorstroming, doorgroei en selectiviteit.

Onder de aanvragers bevinden zich zeer veel nieuwkomers. Dat is mede een gevolg van de uitnodigende oproep van de staatssecretaris aan jonge en allochtone organisaties om met plannen te komen. Ook dat is bij de afweging een factor van belang geweest. In totaal vragen de instellingen tezamen een subsidie van bijna een miljard gulden. Het totaal beschikbare budget voor de periode 2001-2004 is echter vrijwel gelijk aan dat van de lopende cultuurnotaperiode, ongeveer f747.000.000,-, exclusief de gelden van het Actieplan Cultuurbereik en de budgetten van de rijksdiensten. Over dit financiële kader was de staatssecretaris overduidelijk in zijn opdracht: 'het integrale karakter van de cultuurnotaprocedure leidt ertoe dat wanneer de advisering niet binnen de grenzen blijft van het geboden financiële kader, het noodzakelijk zal zijn beslissingen te nemen die afwijken van uw adviezen met alle consequenties voor de onderlinge samenhang en prioritering van dien'².

De Raad heeft binnen deze grenzen geadviseerd en biedt hierbij een samenhangend palet van te subsidiëren culturele instellingen aan. Echter daarbuiten is nog een fors aantal instellingen waarvan de plannen voldoen aan de strenge criteria van de Raad en waarvan hij vindt dat subsidiering niet achterwege zou mogen blijven. De staatssecretaris heeft een oproep gedaan aan het veld. Een antwoord van zo hoge kwaliteit kan niet ongehonoreerd blijven. Dat betekent dat er nog een aanvullend bedrag voor het Cultuurnotabudget van circa vijfendertig miljoen

gulden voor de komende vier jaar noodzakelijk wordt geacht. Binnen de huidige budgettaire kaders is investeren in de toekomst van cultuur niet mogelijk. Dat komt de ontwikkeling van onze cultuur niet ten goede. Het is verbazingwekkend en tegelijkertijd betreuenswaardig dat gezien het grote en alom erkende belang van cultuur voor de kwaliteit van de samenleving, er niet meer middelen voor cultuur beschikbaar zijn in een tijd bovendien waarin het economisch zo voor de wind gaat.

2 Kiezen of delen?

De Raad is met de staatssecretaris van mening, dat beleid op meer stoelt dan een oordeel over artistiek inhoudelijke en culturele kwaliteit, hoewel dit laatste het belangrijkste criterium is en dus voorop staat. Culturele instellingen en individuele makers hebben overwegend artistieke en culturele ambities, de overheid streeft met haar subsidiebeleid vooral maatschappelijk politieke doelstellingen na. De ambities van beide partijen worden sterk beïnvloed door maatschappelijke ontwikkelingen als de groeiende multi-etnische samenstelling van de bevolking en de vlucht van de mediatechnologie. Goed cultuurbeleid houdt balans tussen de verschillende wensenlijstjes. Budgettaire beperkingen zijn er altijd. Instellingen die reeds deel uitmaken van de Cultuurnota 1997-2000 vragen voor 2001-2004 eenzelfde bedrag of meer. Het Cultuurnotasysteem brengt met zich mee dat deze instellingen voor een nieuwe periode niet automatisch op ondersteuning kunnen rekenen. De Raad is het eens met de staatssecretaris dat eerst moet worden bezien 'wat erin moet'³. Hij zet evenwel vraagtekens bij het gemak waarmee de staatssecretaris daaruit afleidt 'wat er dus uit moet'⁴. De ervaringen met nieuw-voor-oud-operaties bij de vorige adviesrondes zijn niet gunstig. Desondanks stond bij voorbaat vast dat, indien een substantieel deel van de nieuwe aanvragers deel gaat uitmaken van de Cultuurnota 2001-2004, er meer en zeker ook pijnlijker verschuivingen plaats zouden moeten vinden dan bij voorgaande beoordelingen.

Aan elke beoordeling hangt een prijskaartje. De Raad wil echter koste wat kost voorkomen dat de discussies

over de kwaliteit van cultuur en cultuurbeleid uitsluitend gaan over geld. Het voorliggende advies is het resultaat van een integrale afweging. De Raad heeft zich bij het doorhakken van de knopen primair laten leiden door zijn eigen missie: het stimuleren van de ontwikkeling van cultuur, het bevorderen van het behoud van waardevol cultureel erfgoed, het vergroten van de betrokkenheid bij cultuur en het waarborgen van de vrijheid van expressie en communicatie. Zijn opvattingen over voor het cultuurterrein relevante maatschappelijke ontwikkelingen en over de visie van de staatssecretaris, alsmede het beoordelingsraamwerk dat de Raad heeft ontworpen in zijn vooradvies 'Cultuur voor culturen'⁵, vormden de kaders voor deze afweging.

Dynamische cultuur

In zijn Cultuurnota-advies 1997-2000 'Een cultuur van verandering'⁶ noemde de Raad cultuur een dynamisch transformatieproces. Traditie en vernieuwing zijn steen en cement van de culturele betekenisgeving. Ontwikkelingen op het gebied van de mediatechnologie, internationalisering, interculturaliteit, de relatie tussen vraag en aanbod en cultuureducatie, waren toen al voor de Raad de belangrijkste thema's voor het cultuurbeleid. Hij achtte het van groot belang dat jongere generaties oog en oor krijgen voor het cultureel erfgoed en voor de tradities, en dat zij nieuwsgierig worden naar nieuwe cultuuruitingen. Dat is het fundament voor een samenleving waarin cultureel besef deel uitmaakt van het dagelijks bestaan. Media-educatie is daarbij onontbeerlijk: mensen moeten zo vroeg mogelijk leren welke rol media spelen in het proces van betekenisgeving, zodat ze in staat zijn daar zelfstandig een eigen standpunt in te bepalen. 'Cultuur voor culturen' sloot naadloos hierop aan. Een in gedrag, tijd en ruimte gedimensioneerd cultuurbegrip ziet de Raad als de kern van zijn dynamische cultuuropvatting. Cultuurbeleid moet vooral processen stimuleren die uitingen van artistieke en intellectuele activiteit (cultuur) en groepen en hun gedrag (culturen) met elkaar in verband brengen. Historisch besef maakt het mogelijk betekenis te geven aan vernieuwingen die ontstaan in het spanningsveld tussen culturen en in de confrontatie tussen heden en

verleden. Culturen zijn in dat proces de motor en cultuur is het product van steeds weer andere ideeën, opvattingen, regels en gewoonten. In 'Cultuur voor culturen' erkent de Raad expliciet de samenhang tussen het domein van de gesubsidieerde cultuur met ongesubsidieerde activiteiten op de terreinen van kunst, erfgoed, media en informatie.

De kunst van de laatste honderd jaar sluit aan bij ontwikkelingen van cultuur in brede zin, bij politieke en sociale veranderingen. Ze toont met haar middelen dezelfde rijkdom, versnelling, diversiteit, grensvervagingen en gespletenheid, die zo kenmerkend zijn voor deze tijd. Kunst is een uiting van cultuur waarmee we ons een beeld van de wereld maken, waarmee we de wereld vormgeven en waarmee we de wereld kritisch reflecteren. Kunst is aldus een criterium waaraan we de ontwikkeling van een cultuur afmeten. Die ontwikkeling heeft te maken met esthetische normen en waarden, waaraan bij vlagen ethische worden verbonden of getoetst. Bij vlagen, omdat ethiek een sociaal begrip is en kunst zich niet altijd sociaal opstelt. Dat hoeft ook niet. De vrijheid non-conformistisch, tegendraads of schockerend te zijn, is het voorrecht dat onze samenleving in de vorige eeuw aan kunst heeft toegekend.

Pluriform en genre-gebonden kwaliteitsbegrip

Het primaat van het culturele en artistiek inhoudelijke kwaliteitsoordeel loopt als rode draad door de adviezen van de Raad. Of het nu gaat om scheppen, herscheppen, vernieuwing of behoud, de kwaliteit van alle cultuuruitingen is de maatstaf voor het culturele leven in ons land. Daarbij is continuïteit van even groot belang als vernieuwing en verandering. Kwaliteit is geen universeel gegeven, maar is pluriform, genre-gebonden, cultureel en historisch bepaald. Het raadsoordeel over kwaliteit komt tot stand vanuit een professioneel perspectief en past in de context en de traditie van het desbetreffende genre. Tevens geeft de Raad zich in zijn oordeel rekenschap van het perspectief van de gebruiker en dat van de politiek-maatschappelijke prioriteiten. Het pluriforme kwaliteitsbegrip is voorts gerelateerd aan de functies die instellingen vervullen in hun sector. Daarbij gaat

het onder meer om ontwikkeling en experiment, (vak)opleiding, educatie en informatie, behoud en beheer. De functionele benadering per sector biedt de mogelijkheid om verschillende onderdelen van de plannen gedifferentieerd te wegen ten opzichte van andere aanvragen en geeft de mogelijkheid prioriteiten te stellen. Dat heeft er onder meer toe geleid dat de Raad in een aantal gevallen heeft geadviseerd plannen geheel of gedeeltelijk niet te honoreren, waar naar verwachting andere instellingen die functie beter kunnen vervullen. In de functionele benadering wordt bovendien impliciet afgerekend met het vage onderscheid tussen 'hoge' en 'lage' cultuur. De instellingen hebben in hun beleidsplannen zelf aangegeven welke functie(s) zij in het bestel willen vervullen. Daarmee krijgen zij een duidelijk herkenbare identiteit, waardoor afstemming en samenwerking met organisaties uit andere sectoren die grotendeels dezelfde doelgroepen hebben, gemakkelijker wordt.

3 Dwars door alle plannen heen

De wereld om ons heen verandert snel. Het verzuilde Nederland met zijn vooral aan kerk en staat ontleende zekerheden, is niet meer. Leefpatronen passen zich aan een 24-uurseconomie waarin snelheid centraal staat. Het straatbeeld in met name de randstad en de grotere gemeenten is multicultureel. Belevingen van tijd en ruimte krijgen andere dimensies door de toepassing van informatie- en communicatietechnologie. Oude verbanden maken plaats voor een netwerksamenleving. Afstanden zijn eenvoudig te overbruggen. In rap tempo verandert de fysieke inrichting van de ruimte zowel boven- als ondergronds. Traditie en vernieuwing, consolidering en experiment zijn de kenmerken van een dynamische cultuur. Gevestigde culturele instellingen en publiek raken gewend aan verworven posities, aan smaakcodes en het zoeken naar zekerheden. Andere publieksgroepen en nieuwe makers dienen zich aan. Kunstenaars zetten het vanzelfsprekende in een ander perspectief, op zoek naar nieuwe vormen van expressie. Grenzen tussen disciplines worden verkend en overschreden. Cross-overs leiden tot nieuwe disciplines en technologische hoogstandjes geven andere invalshoeken in

traditionele kunstvormen. Het zappend publiek is diffuser dan ooit: de operaliefhebber houdt ook van strips, de literaire lezer is verslaafd aan soaps en in het museum en de concertzaal lijken ontmoetingen belangrijker dan de collectie respectievelijk de muziek. Het Internet biedt wereldwijd eindeloos veel alternatieven voor individuele toegang tot en het combineren van collecties in bibliotheken, archieven en musea. Cultuur is ten nauwste verbonden met de transformaties in de samenleving. Goede cultuurpolitiek geeft zich voortdurend rekenschap van deze veranderingen.

Overheidsbeleid noch culturele instellingen kunnen om deze ontwikkelingen heen. Ze zijn het actueel-maatschappelijk kader waarbinnen positie moet worden genomen. Dwars door alle plannen heen valt daarover het volgende op te merken.

Multicultureel

De Raad is verheugd dat het multiculturele debat thans op zo brede schaal wordt gevoerd. Daaruit kan immers worden afgeleid dat het multiculturele karakter van de Nederlandse samenleving definitief wordt (h)erkend. De discussies schetsen een algemene onvrede over vooral de sociaal-economische positie van allochtonen. Werkloosheid, onderwijs, de cijfers stemmen somber, en de verklaringen lopen uiteen van beperkte daadkracht van de overheid tot te weinig inzet van allochtonen zelf. Vooral de hoop dat de tweede generatie het 'vanzelf' beter zal doen, blijkt ijdel. Op het terrein van cultuur is het beeld anders. Steeds meer allochtone muzikanten, schrijvers, theatermakers en beeldend kunstenaars zijn actief en vaak met succes.

Ondanks het avant-gardistische, onorthodoxe en open karakter dat de cultuursector zichzelf graag toedicht, stelt de Raad vast dat de reguliere instellingen hun verantwoordelijkheid veelal niet waar maken als het gaat om de participatie van nieuwe Nederlanders. Nederland is de afgelopen kwart eeuw veranderd, maar de 'culturele elite' in ons land heeft dat onvoldoende willen merken. Allochtone makers stromen onvoldoende door naar de reguliere (autochtone) instellingen, en lopen vast. Er zijn weinig podia voor niet westerse cultuuruitingen en onvoldoende intermediairs om te bemiddelen tussen vraag en

aanbod. Alleen bij muziektournees is daadwerkelijk sprake van een multicultureel publiek. Allochtonen zijn zwaar ondervertegenwoordigd in de productie van gesubsidieerde cultuur, onder het publiek en in het bestuurscircuit. De recente nota Cultural Governance⁷ spreekt wat dat betreft boekdelen. Het cultuurscircuit zal toegankelijker moeten worden voor allochtone Nederlanders en culturele instellingen zullen met hun activiteiten meer rekening moeten houden met de etnische pluriformiteit in ons land. De huidige achterstand vraagt om een inhaalslag.

De overheid heeft een verantwoordelijkheid ten aanzien van allochtone kunstenaars, cultuurmakers en publiek, wanneer zij onvoldoende aan bod komen. De norm die de overheid daarbij hanteert, kan alleen effectief zijn als zij daarin wordt gesteund door de samenleving. In dat proces bestaan private en publieke verantwoordelijkheden. Autochtone en allochtone burgers zullen elkaar zoveel mogelijk moeten betrekken bij elkaars kunst en cultuur. De taak van de overheid is faciliteren en stimuleren door het verdelen van subsidiegelden. Wanneer de gevestigde culturele elite haar verantwoordelijkheid onvoldoende neemt, wil dat niet zeggen dat het principe niet juist is dat de staat zich niet met de inhoud mag bemoeien⁸. Dan heeft zij hoogstens een extra verdelingsprobleem. Een aantal veelbelovende plannen die hetzij zijn geworteld in een van de culturele gemeenschappen dan wel die veelbelovend zijn in de interculturele smeltkroes van de grote stad, en waarvan de Raad vertegenwoordiging in het landelijke culturele bestel wenselijk acht, dreigt tussen wal en schip te geraken. Ze missen de 'past performance' van instellingen die al langer bestaan en zijn ook niet in staat aan te tonen dat reeds sprake is van landelijke uitstraling. Opname in de Cultuurnota 2001-2004 ligt in die gevallen dan ook niet voor de hand. Omdat de Raad desondanks van mening is dat dat deze instellingen de mogelijkheid zouden moeten krijgen zich in de loop van de nieuwe planperiode te bewijzen, pleit hij ervoor de fondsen in staat te stellen via een gemeenschappelijke doelsubsidie deze initiatieven te steunen met een meerjarige projectsubsidie. Een aantal van deze plannen past uitstekend in het Actieplan Cultuurbereik; de Raad ziet hiervan de voordelen, maar zou een eventuele

tweedeling betreuren wanneer naast regulier gesubsidieerde cultuuruitingen een apart circuit van 'actieplan-cultuur' zou ontstaan.

Cultuureducatie

Jongeren moeten worden toegerust om hun eigen keuzen zo goed mogelijk te kunnen maken. Cultuureducatie is een van de belangrijkste instrumenten om hen kennis en ervaring op te laten doen met wat zich aan cultuuruitingen om hen heen afspeelt, om de basis te leggen voor hun cultureel besef. Cultuureducatie draagt bij aan de culturele, emotionele en sociale ontwikkeling van jongeren en is terecht een belangrijk thema in de beleidsplannen van de culturele instellingen. Cultuureducatie is een breed begrip dat zich uitstrekt van het geven van informatie via lesbrieven tot het aan de hand meenemen van specifieke doelgroepen in een cultureel proces. Er is sprake van kennisoverdracht maar ook van beleving en zelfexpressie. Omgevingseducatie bijvoorbeeld opent de poort naar de geheimen van de ons omringende gebouwde omgeving en het cultuurlandschap. Aandacht van culturele instellingen voor cultuureducatie wordt onder andere gestimuleerd door projecten als Cultuur en School en de invoering van het vak Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) in het voortgezet onderwijs. Bibliotheken vervullen als infrastructurele voorzieningen op het grensvlak van informatie, educatie en cultuur ook een belangrijke educatieve functie. De beleidsnotitie 'Cultuur en School'⁹, heeft een extra impuls gegeven aan het cultuureducatieve veld en het onderwijs. Men weet elkaar in toenemende mate te vinden, hoewel de taakverdeling tussen de verschillende partijen verbetering behoeft¹⁰. In het eerste kwartaal van 1999 deed het ministerie van OCenW onderzoek¹¹ naar de educatieve activiteiten in 1997 van alle instellingen die opgenomen zijn in de Cultuurnota 1997-2000. Hoewel het merendeel van de instellingen voor professionele kunst educatief werk voor jongeren en scholieren als taak in het beleidsplan omschreef, had slechts 27% hiervoor een aparte notitie opgesteld. Minder dan 50% van de instellingen voor professionele kunst reserveerde geld binnen de eigen begroting voor cultuureducatieve activiteiten. De helft van deze instellingen had daar minder dan 2% van het totale

budget voor over. De resultaten van dit onderzoek ziet de Raad in grote lijnen terug in de beleidsplannen voor de periode 2001-2004. Veel musea en organisaties op de gebieden dans, muziek, toneel, film, media en architectuur en stedenbouw richten zich op cultuureducatieve activiteiten en trekken daar geld voor uit. Bij slechts een klein deel van de instellingen is cultuureducatie een geïntegreerd onderdeel van de kernactiviteiten geworden.

Een bijzonder aandachtspunt bij cultuureducatie is media-educatie. Audiovisuele media zijn zeer populair bij kinderen en jongeren, die gemiddeld veel tijd doorbrengen met televisie, film, video of computer. Educatieve activiteiten die aansluiten bij deze belangstelling kunnen rekenen op hun spontane interesse en zijn daardoor vaak laagdrempelig. Media-educatie verschaft materiaal, methoden en technieken om kennis en kritisch vermogen te ontwikkelen en kwaliteit te onderscheiden. Het advies dat de Raad over media-educatie in 1996 uitbracht, heeft veel instellingen geïnspireerd om nieuw beleid te ontwikkelen of hun bestaande activiteiten voor jongeren te intensiveren. In de plannen en bedrijvigheid van mediatheken en filminstellingen, omroeporganisaties en musea is dat zichtbaar. Dit sluit aan bij de toenemende vraag vanuit het onderwijs, gestimuleerd door innovaties rond Cultuur en School, de basisvorming en CKV. Een aantal plannen voor film- en media-educatie past goed in de doelstellingen van het Actieplan Cultuurbereik.

De Raad constateert echter in het algemeen dat cultuureducatie nog teveel een verantwoordelijkheid is van de cultuursector en te weinig is ingebed in het onderwijsbeleid. Vrijblijvendheid zet geen zoden aan de dijk. Het is de hoogste tijd dat de onderwijs- en cultuursector gezamenlijk optrekken. De aangekondigde voortzetting van het project Cultuur en School is noodzakelijk. Meer afstemming tussen de O en de C van het ministerie van OCenW is daarbij een *conditio sine qua non*. De Raad is ervan overtuigd dat niet alleen cultuur, maar ook het onderwijs daar wel bij vaart. Hetzelfde geldt voor de ontwikkeling van het Kennisnet en de plannen van de bibliotheekwereld voor een breed publieksnetwerk met educatie-,

informatie- en cultuurpleinen. Samen met het culturele veld kunnen deze 'netten' worden gevuld met culturele informatie, in een vorm die is afgestemd op de gebruiker. Daarbij wordt nadrukkelijk gedacht aan scholen, te beginnen bij het basisonderwijs. Het is zaak hier tijdig mee te starten, zodat het culturele aspect ook van Kennisnet een vanzelfsprekendheid wordt.

Maatschappelijk bereik

In 1997 trokken de musea in Nederland 20,3 miljoen bezoekers. 813.000 mensen bezochten in datzelfde jaar 762 uitvoeringen van gesubsidieerde symfonieorkesten. Per hoofd van de bevolking worden jaarlijks ca 10 boeken geleend in bibliotheken. Ongeveer 37% Nederlanders van 6 jaar en ouder legt zich toe op een of meer kunstzinnige activiteiten. De vaderlandse dagbladpers heeft een oplage van ca 4,5 mln. exemplaren en inmiddels beschikken in ons land ca 1,5 mln. huishoudens over een Internet aansluiting. Dit zijn zomaar een paar cijfers.

Een groot publieksbereik en draagvlak zijn van levensbelang voor de cultuursector. In Het bereik van de kunsten¹² concludeert het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) dat veel cultuuruitingen slechts een betrekkelijk kleine groep van hoger opgeleiden bereiken. Lagere inkomensgroepen, jongeren en allochtonen nemen relatief weinig deel aan cultuur. Hoewel in 1970 nog werd aangenomen dat een toename van het algemene onderwijsniveau zou leiden tot een toename van de cultuurparticipatie, constateert het SCP dat het onderwijspeil sindsdien weliswaar sterk is gestegen, maar dat dat niet het geval is voor de deelname aan cultuur. Een verklaring daarvoor zoekt het SCP onder meer in de teloorgang van het West-Europese klassieke Bildungsideal en het antiautoritaire opvoedingsmodel.

De Raad plaatst kanttekeningen bij de sombere conclusies van het SCP. De cijfers hebben grotendeels betrekking op participatie aan traditionele en gesubsidieerde cultuuruitingen. Het is de vraag of dat voldoende zegt over de werkelijke deelname aan cultuur van jongeren en allochtonen. Hun culturele preferenties manifesteren zich, buiten de gesubsidieerde en geïnstitutionaliseerde kaders, met name in eigen circuits. Bezoekcijfers, zo meent de

Raad, moeten bovendien niet geïsoleerd maar in breder verband worden beoordeeld. Het maatschappelijk effect van cultuurparticipatie mag niet worden verwaarloosd. Dat is vele malen groter dan wat er in concreto kan worden gesignaleerd, zoals blijkt uit de brede appreciatie van bijvoorbeeld mode, vormgeving en architectuur, alsmede uit het 'multiplier'-effect van bijvoorbeeld dansproducties, opera en de Nederlandse film die door de televisie worden uitgezonden. In dit verband wijst de Raad op de pogingen van de publieke omroep en anderen om te komen tot een TV-Cultnet, een themakanaal voor programma's van kunst en cultuur in brede zin, voor cultuurdebat en culturele informatie. De Raad steunt deze pogingen, maar het net mag zich niet ontwikkelen tot een 'elitair getto'. Het moet in aanbod en sfeer toegankelijk en aantrekkelijk zijn. Bovendien mag het geen excuus worden voor omroepen om de informatie over kunst en cultuur in hun eigen aanbod te verwaarlozen of aanleiding geven tot afbrokkeling van het aanbod op de bestaande publieke netten. De plannen voor TV-Cultnet gaan uit van de traditionele media. De Raad constateert dat de ontwikkelingen op het gebied van de nieuwe media nu al een keur aan nieuwe mogelijkheden en uitdagingen bieden.

Betrouwbare cijfers over inspanning en bereik zijn nodig om effectief beleid te kunnen voeren. Dat kan de legitimering van het beleid versterken. Evaluaties, verslaglegging en feitenkennis zijn noodzakelijk voor instellingen om het realiteitsgehalte van hun plannen te kunnen beoordelen, om hun prestaties op waarde te kunnen schatten en om tijdig te kunnen bijsturen. Periodiek oordelen over het functioneren van de instellingen geeft Raad en subsidiegever inzicht in de stand van zaken en levert tegelijkertijd informatie over de effectiviteit van het gevoerde cultuurbeleid. Het permanente monitoren moet niet alleen ten aanzien van de gevestigde instituties plaatsvinden, maar ook zijn gericht op vernieuwing en experiment. En dat gebeurt vaak op plekken waar de gevestigde orde niet komt.

Cultuur is overal

Niet alleen de samenleving, maar ook de fysieke leefomgeving transformeert. De toenemende vraag

naar nieuwe woon-, werk- en vervoersmogelijkheden en naar gebieden voor natuur en recreatie gaat, gestimuleerd door de economische groei, gepaard met grote ruimteclaims en een ongekeerd hoge bouwactiviteit. De ruimtelijke veranderingen van vandaag zijn door de tijd en de schaal waarop zij plaats hebben, ingrijpender dan ooit. De kwaliteit van onze omgeving is een conditie voor de kwaliteit van cultuur, culturen en culturele beleving. Het gaat daarbij niet zozeer om de materiële infrastructuur van culturele voorzieningen, als wel om de abstracte en immateriële conditie van de ruimte, de inrichting en het aanzien ervan. Vaak zijn wij ons daarvan niet eens bewust en zijn het bestaan en belang ervan impliciet of vanzelfsprekend. Pas wanneer sprake is van duidelijke dissonanten of overdadige eentonigheid beginnen de afwezigheid van omgevingskwaliteit en de effecten daarvan hinderlijk op te vallen. Waar bij inrichtingsvraagstukken de verhouding tussen cultuurhistorische waarden en nieuwe ontwikkelingen in het geding is, is extra zorgvuldigheid geboden. Rekening houdend met de historische gelaagdheid van onze leefomgeving hebben architecten, stedenbouwers en landschapsarchitecten een sleutelrol bij het vorm en inhoud geven van de ruimtelijke kwaliteit. Het culturele erfgoed vervult daarbij de rol van gemeenschappelijk geheugen en van voorbeeld, stramien en ijkpunt voor de ingrijpende transformatie van maatschappij en omgeving.

De Raad juicht het toe dat de Staatssecretaris van Cultuur zich in het debat over ruimtelijke ordening opwerpt als pleitbezorger voor een culturele planologie. Daarmee kan worden bijgedragen aan de voorwaarden voor de multiculturele ontwikkeling van de samenleving en aan de samenhang tussen nieuw en oud, aan de symbiose van scheppen en behoud en aan de interactie tussen jongeren en ouderen. Vertaling van deze ambitie in instrumenten in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening heeft hoge prioriteit. Samenwerking van de cultuursector met de ministeries van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) en Verkeer en Waterstaat (VenW) vergroot de mogelijkheden voor structurele inbedding van de culturele dimensie in het ruimtelijke beleid. Het

is de Rijksbouwmeester die als voorzitter van het interdepartementale Platform Architectuurbeleid een richtinggevende rol kan spelen.

Digitale revolutie

De moderne technologie verandert niet alleen het economisch leven ingrijpend, zij zal ook voor onze cultuur enorme gevolgen hebben. Digitalisering biedt tot dusver ongekeerde mogelijkheden om het culturele erfgoed te ontsluiten voor een groot publiek, in binnen- en buitenland. Vooral jongeren raken gewend via Internet hun informatie te vergaren. Deze ontwikkeling gaat zo snel dat informatie die straks niet vindbaar aanwezig is op het Internet, informatie wordt die ook niet meer 'bestaat'. Ter wille van het culturele vermogen in de samenleving mag de culturele sector niet ontbreken op de digitale podia.

De culturele wereld is zich bewust van die uitdaging. Veel beleidsplannen bevatten grote of kleinere voorstellen om moderne communicatietechnologie te gebruiken, variërend van het opzetten van een eenvoudige website tot het digitaliseren van zeer grote collecties. De Raad juicht die initiatieven toe. Het is evident dat culturele collecties en cultureel erfgoed (musea, bibliotheken, archieven, monumenten en archeologie) met moderne technieken gemakkelijker en ruimer toegankelijk worden. Dat geldt ook voor uitingen van beeldende kunst, film, audiovisuele media, tekst en muziek die via ICT worden verspreid en besproken. Vanuit de 'huiskamer' kan een rijkdom aan cultuur worden bereikt, in de klas kan over een ruimer aanbod aan lesmateriaal worden beschikt dan ooit tevoren. Prachtige perspectieven kortom, waarvan de Raad veel verwacht.

De omvangrijke investeringen die noodzakelijkerwijs voortvloeien uit deze digitale revolutie drukken buitengewoon zwaar op de begrotingen van instellingen. De uitgaven passen niet in hun reguliere exploitatie, zelfs niet als fors zou worden gesnoeid in andere uitgaven. Dat doet niet alleen direct schade aan de kerntaken van tal van instellingen, maar de aldus vrijkomende budgetten zijn volstrekt ontoereikend om de ambities op dit gebied te realiseren. De Raad wil de aanvragen voor digitalisering buiten het Cultuurnotabudget aan de orde stellen. Aparte

behandeling van deze investeringen stemt ook meer overeen met het omvangrijke en structurele karakter van de digitale vernieuwing. Het komt de kwaliteit ten goede wanneer de afzonderlijke digitaliseringsplannen door ter zake kundigen worden beoordeeld, en het kan wildgroei voorkomen. Centrale aansturing en deskundige beoordeling kunnen bovendien zorgen voor optimale kostenbeheersing, hetgeen bij investeringen van deze omvang zo van belang is. Ook het selectievraagstuk is hiermee gediend.

De Raad beschouwt het gebruik van de moderne communicatietechnologie bij het beheren en openbaren van onze culturele collecties als een geweldige kans om het culturele leven te verrijken. Hij pleit dan ook voor een forse investeringsimpuls, voor een digitaal Deltaplan voor de culturele sector, om de nieuwe mogelijkheden snel en over een breed front door te kunnen voeren. Hiertoe zou een fonds moeten worden gecreëerd met een eenmalige dotatie van naar schatting *f*200.000.000,-¹³. Bij de beoordeling van de plannen zal moeten worden bezien of de aanvraag is gericht op betere en duurzame conservering van collecties, of op ruimere mogelijkheden tot ontsluiting. Vooral de openstelling voor het grotere publiek, de wetenschap en het onderwijs zou de Raad als zwaarstwegende criteria willen aanmerken. Deze voorwaardenscheppende investeringen zijn deels eenmalig en moeten worden beschouwd als een onvermijdelijke inhaalslag. Daarbij gaat het niet alleen om het digitaliseren van de 'content', maar ook om het realiseren van relevante verbindingen met bijvoorbeeld het Kennisnet, de digitale toegangspoort tot voor onderwijs relevante content. Afstemming met het onderwijsbeleid ligt zeer voor de hand. Dat is niet alleen goed voor cultuur, ook voor onderwijs! Omdat de tijd dringt, dringt de Raad erop aan op zeer korte termijn een taakgroep in te stellen, die de urgentie voor uitvoering van de voorliggende plannen in prioriteitsvolgorde beziet.

De Raad constateert verder dat er een complex van vragen op het gebied van muziek en geluid bestaat. Op dit gebied is een groot aantal instellingen werkzaam. Het gaat daarbij om verschillende (geluids)dragers, variërend van papier (bladmuziek) tot audiocassettes en

CD's. Deze bevinden zich in (collecties bij) muziekinstellingen, archieven, bibliotheken, discotheken, al naar gelang de aard van de drager of de taak/missie van de instelling. Op dit terrein heeft op diverse plaatsen een herordening van materialen en collecties plaats gevonden en deze is nog steeds gaande. Zo is het Nederlands Audiovisueel Archief (NAA) ontstaan uit het geluid- en filmmateriaal van de NOS, het filmarchief van de RVD en de Stichting Film en Wetenschap. Binnenkort wordt een aantal muziekcollecties ondergebracht in het nieuwe Nederlands Muziek Instituut bij de Koninklijke Bibliotheek.

De Raad is van mening dat uit een oogpunt van toegankelijkheid en verkrijgbaarheid voor de (muziek)gebruiker er meer samenhang en samenwerking zou moeten komen tussen de verschillende bewaarplaatsen met name wat betreft de toegankelijkheid en de levering van geluidsdragers. Voor een meer gefundeerd advies verdient het aanbeveling als u een adviesaanvraag aan de Raad zou voorleggen. Daarbij zou ook gekeken kunnen worden naar de internationale context – muziek en geluid zijn immers niet aan landsgrenzen gebonden. In dit verband kunnen voor de bestaande infrastructuur op audiogebied ook van belang zijn de consequenties van het aanbieden en downloaden van muziek via Internet.

De Raad constateert, dat zich binnen het culturele erfgoed steeds meer initiatieven aandienen, die vragen om een adequaat beheer van collecties (archieven van vormgevers, componisten en musici, medische archieven en nog veel meer). Naast rijks-, gemeente- en waterschapsarchieven, die van oudsher ook particuliere archieven van landelijk, regionaal of plaatselijk belang beheren, bestaan er echter al nogal wat archiefbeherende instellingen met een thematische basis: vrouwenbeweging, sociale beweging, architectuur, politiek, religieuze stromingen. Dit maakt het nu soms al moeilijk om uit te maken wat bij welke instelling te vinden is.

Nieuwe initiatieven om vanuit een bepaald thema archieven te behouden, te ontsluiten en een specifiek geïnteresseerd publiek te dienen zijn op zich prima en verdienen steun. Niettemin zullen deze initiatieven steeds op hun levensvatbaarheid moeten worden

bezien. Het behoud en beheer van archieven wordt steeds omvangrijker en complexer en stelt zware eisen in professionele en infrastructurele zin. Voor een adequaat beheer zou daarom de reeds bestaande infrastructuur en kennis binnen het culturele erfgoed en meer specifiek het archiefwezen beter moeten worden benut. Door te profiteren van die infrastructuur en kennis zullen overheidsmiddelen efficiënter kunnen worden ingezet en kan, nog belangrijker, het publiek beter worden bediend. Het is tegen deze achtergrond van belang een inventariserend onderzoek uit te voeren naar huidig beheer, kosten, aard en omvang van de themagerichte collecties waarop de nieuwe aanvragen zijn gericht. Over de uitkomsten van het onderzoek en het vervolg dat daaraan gegeven moet worden, ziet de Raad het als zijn taak te zijner tijd advies uit te brengen.

Internationaal beleid

Internationale contacten van en voor onze cultuur zijn onverminderd nodig. Niet alleen omdat culturele instellingen zich daardoor kunnen meten aan internationale maatstaven, maar ook omdat sommige cultuuruitingen nu eenmaal een groter afzet gebied vergen dan Nederland, en dat ook verdienen. Het cultuurbeleid kan bovendien niet om de Europese eenwording heen. De invloed van de EU manifesteert zich in toenemende mate met richtlijnen en verordeningen, maar ook met subsidies. Dat geldt in het bijzonder de informatiesector (telecom, massamedia, film en boekensector).

De Raad merkt op dat ons land het over de grenzen 'goed tot redelijk goed doet'. Bij de inhoudelijke benadering van het vakgebied archeologie bijvoorbeeld loopt Nederland voorop. Dat geldt ook voor de opleidingen en deskundigheidsbevordering in de archiefsector. De waardering in het buitenland voor architectuur, dans, muziek en vormgeving uit ons land is groot. Dat geldt ook voor de Nederlandse literatuur in andere taalgebieden. Voor de Nederlandse beeldende kunst groeit de buitenlandse belangstelling, mede dankzij de presentaties op grote internationale manifestaties en omdat de fondsen voldoende middelen hebben voor internationale promotie. De internationalisering van de Nederlandse cultuur kan voor een deel worden gezien als vrucht van de

gezamenlijke inspanningen van de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en Buitenlandse Zaken en de intradepartementale samenwerking op OCenW. De instelling en verdeling van het HGIS-Cultuurbudget¹⁴ en de versterking van de culturele posten in het buitenland zijn voorbeelden daarvan. Het is een belangrijke opgave voor overheid en instellingen tezamen de sterke internationale positie te behouden en verder te ontwikkelen.

Budgetten

Het verwezenlijken van de beleidsprioriteiten van de staatssecretaris blijkt sterk kostenverhogend te zijn voor de instellingen. Om te voorkomen dat daardoor de vervulling van hun culturele en artistieke hoofdtaak in gevaar komt, acht de Raad het ongewenst om positief beoordeelde plannen in alle gevallen budgettair neutraal te honoreren. Soms is extra ondersteuning onontbeerlijk, bijvoorbeeld voor cultuureducatieve activiteiten of voor het bereiken van meer en meer divers samengesteld publiek of voor ICT. De bij een operatie 'nieuw voor oud' onvermijdelijke beëindigingskosten zoals wachtgeldverplichtingen, mogen niet op het Cultuurnotabudget drukken. Wanneer dat wel het geval is, zijn verschuivingen onmogelijk. Ook voor kosten waar de culturele sector mee wordt geconfronteerd door exogene factoren als de aangescherpte ARBO Wet-eisen of het wegvallen van aanvullende werkgelegenheidsplaatsen zullen extra middelen nodig zijn.

4 Agenda voor 2001-2004

Een bloeiend cultureel klimaat is voelbaar in alle aspecten van de samenleving. Meer dan ooit zijn de kansen aanwezig om de invloed van cultuur te doen gelden over de sectorale begrenzing heen. Met zijn adviezen over cultuur en cultuurbeleid wil de Raad het brede overheidsbeleid beïnvloeden, de visievorming bij de culturele instellingen bevorderen, maatschappelijke belangstelling voor cultuurbeleid vergroten en zijn eigen taak als adviseur en beoordelaar versterken. De Raad richt zich daarbij niet alleen op het beleid van de bewindspersonen van OCenW, maar ook op dat van andere ministeries waar aspecten van cultuur aan de orde zijn en op de gemeenten en provincies. Over

fondsen voor onderzoek beschikt de Raad zelf nauwelijks. Het kapitaal van de Raad bestaat uit de leden, hun kennis, hun ervaring en hun netwerken. Dat kapitaal zal de komende jaren worden gevoed in gesprekken met onder anderen kunstenaars, scholieren, wetenschappers, vertegenwoordigers van het onderwijs en het bedrijfsleven om te horen wat daar leeft, om visies te ontwikkelen en te toetsen, om meer draagvlak in de samenleving te helpen creëren. Waar nuttig en mogelijk zal samenwerking worden gezocht met andere instellingen. Monitoren blijft een permanente activiteit van de Raad.

Het cultuurbeleid van vandaag bevat de kiemen voor morgen. Het is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de cultuursector, de politiek en de Raad nu al rekening te houden met de inhoud en de inrichting van het cultuurbeleid van de toekomst en de eventuele behoeften van nieuwe generaties. Gezien de culturele, maatschappelijke en technologische ontwikkelingen betekent dit in de eerste plaats dat de Raad zich wil buigen over toekomstscenario's waarin culturele diversiteit centraal staat. Een tweede belangrijk vraagstuk voor het toekomstig cultuurbeleid is dat van de rol van de overheid in publiek-private samenwerkingsvormen. De invloed die onze cultuur ondervindt van de ontwikkelingen in de informatie- en communicatietechnologie, zal het derde grote cultuurpolitieke thema zijn waar de Raad de komende jaren aandacht aan wil schenken. In het navolgende worden deze drie thema's kort aangeduid.

Thema een: Nieuwe generaties - andere perspectieven

Nieuwe generaties geven nieuwe betekenissen aan - morfologisch gezien- dezelfde objecten, dezelfde media, dezelfde omgevingen, ze veranderen ze en herscheppen ze. Elke generatie, jong, oud, autochtoon of allochtoon, maakt eigen keuzes. En altijd weer is het boeiend te zien hoe nieuwe betekenissen zich verhouden tot de betekenisgeving door andere -ook oudere- generaties, en hoe de verschillen gestalte krijgen in nieuwe uitdrukkingsvormen. In een dynamische cultuur zijn dat spannende confrontaties. Gezien de grote veranderingen in de samenstelling van de bevolking zowel wat etniciteit betreft als in leeftijdsopbouw, kan dit tot verrassende grote en

kleine veranderingen leiden in onze cultuur en de beleving daarvan.

Verbeelding van de toekomst is noodzakelijk om zicht te krijgen op het perspectief van nieuwe generaties deelnemers, nieuwe makers, nieuwe vormen en processen van toetreding. Hoe zal hun leven er uitzien in termen van waarden en normen, van mobiliteit en tijdbesteding, van scholing en werk, van samenlevingsvormen? Cultuurbeleid moet anticiperen op die veranderingen. Dat kan door zorgvuldig om te gaan met continuïteit en toekomst, met behoud en scheppen, door de productie te stimuleren, het experiment te ondersteunen en oog te hebben voor programmering en toegankelijkheid. Zorg voor het erfgoed behoort net zo goed tot ontwikkeling, al was het maar om de actualiteit van de betekenis die aan het erfgoed zelf wordt toegekend. Daarbij gaat het niet alleen om de vraag welke waarden en culturele artefacten zeker moeten worden gesteld voor toekomstige generaties, maar ook om hoeveel ruimte we nu al durven te maken voor straks. Met culturele diversiteit als gegeven zou het cultuurbeleid van de toekomst veeleer moeten streven naar het dichten van de kloven tussen de generaties en het scheppen van begrip en waardering tussen bevolkingsgroepen en culturen. Dat vereist inzicht en gedegen kennis van wat zich afspeelt op het gebied van de jongerencultuur, van de cultuuruitingen van allochtonen alsmede de gevolgen en de behoeften van de aanstormende 'grijze golf'. Het gaat hierbij niet om het bewieroken van de culturele diversiteit, maar om vanuit verschillen gestalte te geven aan wat ons bindt. De inbreng van culturele tradities uit de herkomstlanden van allochtonen mag daarbij zeker niet worden vergeten.

Thema twee: Publiek-private samenwerking

De vitaliteit van de cultuur wordt niet alleen bepaald door datgene wat overheidssubsidie krijgt. Veel ongesubsidieerde organisaties en sectoren zijn vanuit hun maatschappelijke rol van grote waarde voor de continuïteit en de ontwikkeling van cultuur. Dat is goed zichtbaar in sectoren die sterker afhankelijk zijn van het marktmechanisme of waar het opdrachtgeverschap goed is ontwikkeld. Voorbeelden daarvan treffen we aan in de beeldende kunst,

vormgeving, mode, literatuur, film, media en architectuur.

Overheid

De overheid wil waardevolle en kwetsbare cultuuruitingen steunen en stimuleren en zorgen voor het erfgoed. Zij doet dit niet uitsluitend ter aanvulling of correctie van marktverhoudingen. De overheid kan ook initiator zijn, of optreden als innovator, partner of facilitator. Naarmate meer inzicht bestaat in de wijze waarop culturele processen zich ontwikkelen, kan zij haar onderscheiden rollen effectiever inzetten. Het belang van provincies en gemeenten als partners bij de vorming en uitvoering van het cultuurbeleid is groot. Door het rijk gesubsidieerde instellingen maken immers veelal deel uit van een lokaal of regionaal voorzieningenniveau. Op de beleidsterreinen van welhaast alle ministeries¹⁵ liggen aspecten van cultuur. Nu eens is sprake van onvervalst cultuurbeleid, dan weer van beleid dat al dan niet in conditionerende zin van invloed is op de culturele sector. Zo beschouwt het ministerie van VROM alleen al het uitbrengen van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening als een daad van cultuur, en doet het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport onderzoek naar de culturele beleving van mensen. Meer inzicht over en weer kan leiden tot betere interdepartementale afstemming en samenwerking en schept meer kansen voor cultuur. De Raad wil zich de komende jaren hard maken voor formele erkenning daarvan.

Er komen ook nieuwe taken af op de Raad. De Mediawet verplicht de staatssecretaris de Raad om advies te vragen over het door de NOS op te stellen tienjarige concessiebeleidsplan voor de publieke omroep, alsmede over het tussentijdse concessiebeleidsplan dat na een periode van vijf jaar moet worden ingediend door de NOS.

Particulier initiatief

De Raad is voorstander van een herwaardering van de rol van het particulier initiatief op het gebied van cultuur. Dat heeft immers ook de basis gelegd voor wat er nu is. De overheid alleen redt het niet: behalve over onvoldoende middelen beschikt zij niet over genoeg kennis om effectief beleid te kunnen voeren. Cultuur is

niet uitsluitend de verantwoordelijkheid van de overheid.

In de samenleving zit een veel groter potentieel dan doorgaans wordt aangenomen. Publiek-private constructies zijn een methodiek om dat boven tafel te krijgen. De overheid kan optreden als regisseur van het proces om dit tot stand te brengen. Private partijen en overheid kunnen elkaar vinden als partner voor eenzelfde zaak: de ontwikkeling en verspreiding van cultuur. Een interessant aspect van publiek-private constructies is dat het niet alleen om geld gaat, maar ook om wederzijdse betrokkenheid: het publieke oogmerk wordt zo mede de vrucht van private inzet. Openheid over wederzijdse wensen, belangen en risico's is een belangrijke voorwaarde voor samenwerking. Onderzocht zou tevens moeten worden of selectief opdrachtgeverschap en het faciliteren van dit type ontwikkelingen onderdeel van een samenwerkingsmodel kunnen zijn.

De markt lijkt bij de huidige economische omstandigheden aan kracht te winnen op het gebied van cultuur. Los daarvan doet zich tegelijk de vraag voor of culturele instellingen minder afhankelijk kunnen worden van overheidssubsidies. De economische ontwikkeling en die van de gesubsidieerde culturele sector blijven echter gescheiden. Voor een sector die zo sterk leunt op overheidssubsidie is dat problematisch, zeker als die sector groeit. Er zou naar wegen moeten worden gezocht om cultuur en economie meer op elkaar te betrekken. Daarbij gaat het niet alleen om de wijze waarop economische principes kunnen worden vertaald in termen van cultuur, maar ook om het exploreren van de immateriële dimensies van het begrip 'culturele' waarde. In tal van bedrijfstakken is het zoeken naar waarden, inspiratie en creativiteit een actueel thema. Persoonlijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid (civil society) zijn een essentieel onderdeel daarvan. In de economie wordt dit de 'derde weg' genoemd, die naast het marktdenken enerzijds en het domein van de overheid anderzijds mogelijkheden biedt voor de oplossing van het financieringsvraagstuk van cultuur. Op die derde weg is sprake van gemeenschapszin en afstemming vraag-aanbod via het sociaal middenveld.

Cultuurbeleid is nog teveel het verdelen van schaarste en te weinig het aanwenden van de overvloed. Cultuur heeft veel te bieden. De Raad vindt het dan ook de moeite waard de kansen van een cultuurspecifieke economie nader te onderzoeken. De werkzame marktmechanismen in de culturele sector zullen in kaart moeten worden gebracht, alsmede de manieren om meer geld te genereren. Zo'n onderzoek vergt tegelijk fundamentele discussies over de verhouding publiek-privaat, over sponsoring en commercialisering, niet alleen in termen van middelen, maar ook van verantwoordelijkheid. In deze tijd van hoogconjunctuur ziet de wereld er anders uit dan wanneer het economisch minder gaat. Dat heeft, zo meent de Raad, consequenties voor de rol van de overheid. Er zouden vergelijkende casestudies moeten worden gemaakt, ook om te voorkomen in fouten van het verleden te vervallen en om te leren van succesvol beleid.

Ondernemende cultuur

Een ondernemende cultuur past in het denken over cultuur en economie en over publiek-private samenwerkingsvormen. Los van de verantwoordelijkheid die elke culturele instelling heeft voor een gezonde bedrijfsvoering, overtuigt een ondernemende cultuur die krachten ontwikkelt om routines te doorbreken en creatief in te spelen op de omgeving waarin de instelling functioneert. Culturele instellingen kunnen leren van de wijze waarop in andere maatschappelijke sectoren ondernemingen worden geleid. Bijvoorbeeld om te ontdekken hoe meer of ander publiek kan worden bereikt, waarom wel of niet samenwerking met derden moet worden aangegaan, wat er komt kijken bij internationaal opereren, wat het betekent om activiteiten uit te breiden of om klein te blijven.

Thema drie: Cultuur en ICT

Het cultuurdebat over informatie- en communicatietechnologie (ICT) draait naar de mening van de Raad nog teveel om ICT als middel om efficiënt om te gaan met informatie en te weinig om de betekenis ervan voor onze cultuur. Er is meer inzicht nodig over de wijze waarop informatie wordt ingezet en tot ons komt, hoe wij dat ervaren en wat dat voor gevolgen heeft voor het gedrag van mensen. Een

kledingstuk is niet uitsluitend meer een gebruiksartikel waarvoor wordt geadverteerd, maar vooral een ervaring, waarmee je iets uitdrukt, liefst voor een zo groot mogelijk publiek. Nieuwe media maken dat voor iedereen mogelijk. Het verhaal is belangrijker dan het product. Het narratieve karakter van producten en de culturele constructies eromheen hebben meer nadruk dan het product zelf. De diensteneconomie heeft plaatsgemaakt voor de experience-economy.

Naar verwachting zijn binnen vijf jaar meer dan zes miljoen huishoudens in ons land aangesloten op Internet. Het Internet wordt het publieke forum voor ontmoeting en communicatie. Onderzocht moet worden wat dat betekent voor de relaties die we aangaan en onze manier van denken en voelen, voor onze culturele uitdrukkingsvaardigheden. In de multiculturele Randstad is het 'niet-Nederlander' zijn een middel tot expressie. Daar bestaat geen gedeelde achtergrond en misschien geen gedeelde toekomst. Wat betekent dat voor de culturele context van de gedigitaliseerde archieven? Wie komt met welk beeld van de wereld en wie zorgt ervoor dat pakweg een 13-jarige weet dat hij goed zit met de informatie die hij aantreft op het net? Daarbij gaat het om context, betekenis en interpretatie en tegelijkertijd leren hoe daarmee om te gaan.

De cultuursector speelt een essentiële rol in het proces van betekenisgeving. Cultuur is de immateriële dimensie van de materiële infrastructuur. De vraag is hoe betekenis kunnen worden aangereikt met behulp van de informatietechnieken, hoe betekenisgevers worden onderscheiden en gesteund. Veel bedrijven vragen kunstenaars mee te denken over nieuwe concepten. Het getuigt van kortzichtigheid daaruit af te leiden dat overheidsinterventie niet nodig is op dit gebied. In het cultuurbeleid moeten niet de mogelijkheden van ICT centraal staan, maar de inhoud en de effecten ervan op het gedrag van mensen. De rol van de overheid op dit gebied zal goed moeten worden gedefinieerd. Organisaties die zich met ICT bezig houden, willen niet institutionaliseren. Ze zoeken zowel bij de overheid als bij private partijen naar financiering. De netwerkdynamiek vereist een op maat gesneden beleid, waarbij recht wordt gedaan aan zowel

de procesachtige elementen als de structurele elementen. Gedacht kan worden aan 'matching funds' met andere departementen, bijvoorbeeld Economische Zaken. Publiek-private samenwerking en de gemengde financiering voor instellingen die zich met nieuwe media bezig houden, houden in dat de overheid niet alleen eisen kan stellen, maar dat zij dat altijd in samenspraak met derden moet doen.

5 Naar een vernieuwd bestel

Van de zevenhonderdvierenvijftig plannen heeft de Raad er 422 positief beoordeeld waarvan er ruim vijftig behoren tot het Actieplan Cultuurbereik. Van de positief beoordeelde instellingen zijn er 170 nieuw. Voor een situatie waarin de cultuurwereld, aangemoedigd door de staatssecretaris, zo uitbundig heeft gereageerd, is dat een goed resultaat. Wanneer de staatssecretaris het advies van de Raad over extra budget voor de cultuurproducerende instellingen die nu buiten de Cultuurnota dreigen te vallen, ook overneemt, is dat resultaat nog beter.

Toch blijkt het niet eenvoudig en vaak ook niet wenselijk om de mechanismen van het gevestigde te doorbreken en om meer aansluiting te vinden bij vitale en interessante activiteiten daarbuiten. De staatssecretaris heeft in al zijn nota's de cultuurwereld uitgedaagd het anders en beter te doen. De Raad kan zich daar deels in vinden. Tegelijk constateert hij dat mogelijkheden om daadwerkelijke verandering, doorstroming en vernieuwing tot stand te brengen ook aan beperkingen onderhevig zijn en dat daarnaast de huidige constellatie van de cultuurnotasytematiek inflexibel is. Vaak is het belangrijk het bestaande te behouden, soms loopt het gevestigde vast, is de ruimte voor vernieuwing gering en zijn de budgetten te beperkt voor de noodzakelijke investeringen.

Al in 'Cultuur voor culturen' sprak de Raad zich uit voor herziening van het subsidiestelsel. De ervaringen met de beoordeling van de ingediende beleidsplannen, hebben de Raad gesterkt in zijn opvatting. Verandering van binnenuit is in het algemeen moeilijk realiseerbaar. De Raad is ervan overtuigd dat het roer om moet om de komende jaren de ontwikkelingen van de cultuur in ons land verder te stimuleren, om het

waardevolle erfgoed ook voor volgende generaties bewaard en toegankelijk te houden, en om de kwaliteit te verhogen. Hij pleit dan ook voor een herziening van het huidige stelsel, gericht op flexibilisering en beter toegesneden op de wensen en eigen mogelijkheden van culturele instellingen, met meer ruimte voor publiek-private samenwerking, voor betrokkenheid van andere departementen en overheden. 'Eventuele aanpassingen in het systeem van financiering, toetsing en beoordeling dienen langer mee te gaan dan vier jaar. Zij moeten dus zorgvuldig ontworpen, bediscussieerd en getest worden alvorens ze daadwerkelijk in het systeem te verankeren.'¹⁶ De komende acht à tien jaar zou dat nieuwe bestel, gefaseerd en met medewerking van betrokkenen, gestalte kunnen krijgen. De opvattingen die de Raad de komende jaren zal ontwikkelen over de culturele diversiteit, de publiek-private samenwerking en de rol van ICT op het terrein van cultuur zullen een bijdrage hiervoor zijn.

- 1 Paul Kuypers, In de schaduw van de kunst. Een kritische beschouwing van de Nederlandse cultuurpolitiek. Amsterdam 1999.
- 2 Staatssecretaris van OCenW, F. van der Ploeg, Adviesaanvraag. Zoetermeer. 17 januari 2000. pag 9.
- 3 ibidem pag 3.
- 4 ibidem pag 3.
- 5 Raad voor Cultuur, Cultuur voor culturen. Vooradvies Cultuurnota 2001-2004. Den Haag april 1999.
- 6 Raad voor Cultuur, Cultuur van verandering. Advies Cultuurnota 1997-2000 Algemeen. Den Haag, 1996.
- 7 Cultural Governance. Kwaliteit van bestuur en toezicht in de culturele sector. Een pleidooi voor zelfregulering 2000.
- 8 Anil Ramdas in NRC-Handelsblad van 29 november 1999.
- 9 Staatssecretarissen OCenW T. Netelenbos en A. Nuis, Cultuur en School. Zoetermeer 1996.
- 10 Raad voor Cultuur en Onderwijsraad Advies Cultuur en School, deel II. Den Haag 9 december 1998.
- 11 Inventarisatie cultuureducatieve activiteiten voor jongeren en scholieren in 1997. Ministerie OCenW. Zoetermeer 1999.

-
- 12 Sociaal en Cultureel Planbureau. Het bereik van de kunsten. Veranderingen in de belangstelling voor de beeldende kunst en podiumkunst sinds de jaren zeventig. Cahier 166. Den Haag, maart 2000.
- 13 Deze becijfering is gebaseerd op voorstellen van de instellingen voor digitalisering. Indien specifiek om dergelijke plannen was gevraagd, dan zou het bedrag ongetwijfeld hoger zijn uitgevallen. Alleen een gerichte inventarisatie kan uitwijzen om welke orde van grootte het gaat.
- 14 Omvang HGIS (Homogene Groep Internationale Samenwerking)-Cultuurbudget is jaarlijks ca 16 mln gulden.
- 15 Voorbeelden: Buitenlandse Zaken (internationaal cultuurbeleid, EU-beleid), VROM, EZ en LNV (architectuur, stedenbouw, archeologie, monumenten), Financiën (fiscaal beleid), Binnenlandse Zaken (Grondwet, grote stedenbeleid, minderhedenbeleid), SoZaW (ARBOWet, WIK), VWS (sociaal-cultureel werk, gebarentaal), Justitie (auteurswetgeving en eigendomsrecht), EZ (investeringsregelingen, ICT), Onderwijs (Cultuureducatie, CKV, media-educatie), Verkeer en Waterstaat (Vormgeving, architectuur, stedenbouw, telecom infrastructuur).
- 16 Cultuur voor culturen pag 28

Verantwoording

Verantwoording

In het eerste deel van dit advies is uiteengezet aan de hand van welke inhoudelijke uitgangspunten en criteria en welk beoordelingsperspectief de Raad de om advies voorgelegde beleidsplannen/subsidieverzoeken van de culturele instellingen heeft behandeld. Hieronder wordt ingegaan op de procedurele kaders waarbinnen en de wijze waarop daaraan door de Raad concrete vorm is gegeven.

In Bijlage 1 zijn de artikelen van het reglement Raad voor Cultuur opgenomen waaraan hierna wordt gerefereerd.

Deskundigheid

De samenstelling van de Raad en zijn commissies berust op de uitgangspunten deskundigheid en maatschappelijke representativiteit. Deskundigheid in termen van kennis van en ervaring op zowel het terrein van het openbaar bestuur en meer specifiek het cultuurbeleid van de verschillende overheden als van de cultuursector in al zijn geledingen. Maatschappelijke representativiteit in termen van evenredigheid van leden naar aantal vrouwen en mannen, herkomst, regio en woonplaats.

De Raad c.s. is door de deskundigheid van de leden zodanig samengesteld, dat hij de in artikel 2 van het Reglement Raad voor Cultuur genoemde taakonderdelen optimaal kan bestrijken. Waar in specifieke of incidentele gevallen desondanks behoefte bestaat aan extra deskundigheid, wordt daarin steeds voorzien. Daardoor bestaat een breed en hecht draagvlak voor de collegiale en dus intersubjectieve beraadslagingen en besluitvorming.

Voor de advisering over sectoren en aandachtsgebieden leidt de organisatie van de Raad er bovendien toe, dat de opinievorming op twee niveaus plaats heeft: zowel in de preadviserende commissies, waar de aanwezige deskundigheid het meest direct gerelateerd is aan het desbetreffende werkterrein, als in de Raad, waar alle preadviezen vanuit een centraal geformuleerde visie en een integraal beoordelingskader in hun onderlinge samenhang worden beoordeeld.

De leden van de Raad worden, op voordracht van de staatssecretaris van Cultuur, benoemd door de Kroon. Die voordracht steunt op een voorstel van een onafhankelijke Benoemingenadviescommissie¹. Leden van de commissies worden door de Raad ter benoeming door de staatssecretaris voorgedragen. Alvorens de staatssecretaris op zo'n voordracht beslist, wordt die getoetst door de Benoemingenadviescommissie.

Voor zover de Raad andere personen dan de benoemde leden op structurele wijze bij zijn werkzaamheden betreft - in het bijzonder geldt dat de hierna te noemen commissieadviseurs en rapporteurs - neemt hij voor hun benoeming dezelfde uitgangspunten in acht.

¹ Voor de instelling en taken van de Benoemingenadviescommissie wordt verwezen naar de Beleidsregels benoemingen leden Raad voor Cultuur (vastgesteld bij besluit van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, A. Nuis, van 18 december 1996, nr. WJZ 96030946/8042, Stcrt. 1997, 8, laatstelijk gewijzigd bij besluit van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, A. Nuis, van 16 juli 1998, nr. WJZ/1998/16788 (8062), Stcrt. 1998, 144).

Persoonlijke betrokkenheid

In artikel 10 van het reglement is voorzien hoe moet worden gehandeld als een lid van de Raad bij een voorliggend adviesonderwerp een vorm van persoonlijke betrokkenheid heeft. Die regeling geldt uiteraard ook bij de beoordeling van de om advies voorgelegde beleidsplannen/subsidieverzoeken van de culturele instellingen. In artikel 26 is eenzelfde regeling getroffen ten aanzien van de leden van de commissies.

Het bepaalde in deze artikelen komt er - kort samengevat - op neer, dat persoonlijke betrokkenheid bij zo'n plan tevoren door het desbetreffende lid kenbaar wordt gemaakt en hij zich vervolgens onthoudt van deelname aan de beraadslaging en besluitvorming over dat plan. Bij brief van 9 februari 2000, nummer RC-2000.881/1 heeft de voorzitter van de Raad deze regeling nog eens expliciet onder de aandacht van de leden gebracht. In dit verband zij ook verwezen naar het antwoord d.d. 31 maart 2000 van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, de heer Van der Ploeg, op vragen over deze materie vanuit de Tweede Kamer der Staten-Generaal (Tweede Kamer, 1999-2000, Aanhangsel, nr. 1046). In Bijlage 3 is het in dit antwoord bedoelde overzicht opgenomen.

Informatiegrondslag

Kennis en ervaring van de individuele leden vormen de primaire informatiegrondslag van de werkzaamheden van de Raad en zijn commissies. Tijdens de beraadslagingen in beide geledingen worden inzichten en opinies met elkaar geconfronteerd als opmaat voor - in overeenstemming met de formele opzet en structuur van de Raad als collegiaal orgaan - samenhangende en intersubjectieve besluitvorming.

De binnen de Raad geformuleerde taakstelling tot het volgen van de ontwikkelingen op het brede terrein van de cultuur is een waarborg dat bestaande kennis en inzichten steeds aan die ontwikkelingen worden getoetst. Door middel van onder meer persoonlijke contacten (netwerkvorming), het kennis nemen van relevante publicaties en het bijwonen van openbare discussies en debatten wordt voortdurend nieuwe beleids- en andere informatie voor de discussies in de Raad gegenereerd. Indien nodig, organiseert de Raad ook zelf interne en externe studiebijeenkomsten en debatten. In het kader van de voorbereiding van dit advies zijn dergelijke bijeenkomsten georganiseerd over de onderwerpen interculturaliteit, cultureel ondernemerschap, cultuur en economie en de rol van de overheid, podiumkunsten en publieke omroep en tenslotte de ICT-problematiek.

Naast het volgen van ontwikkelingen binnen de cultuursector en de daarbinnen werkzame instellingen in algemene zin, hanteert de Raad ook een tweetal geïnstitutionaliseerde vormen van informatievergaring. Deze hebben vooral betrekking op de wijze waarop activiteiten van en ontwikkelingen bij de in de lopende Cultuurnotaperiode meerjarig gesubsidieerde culturele instellingen worden gevolgd. Naast het kennismaken van publicaties van en over die instellingen en hun producties (jaarverslagen, speeloverzichten, brochures, recensies e.d.) gaat het daarbij om informerende gesprekken met deze instellingen en het zelf kennismaken van de openbare voorstellingen en concerten van de instellingen en gezelschappen op het terrein van de podiumkunsten. In aansluiting op het bepaalde in artikel 21, derde lid, van het reglement behoort dit tot de taak van de sectorcommissies.

In de informerende gesprekken, de zogenaamde monitoringgesprekken, met de instellingen stellen de commissies zich op de hoogte van de uitvoering van het lopende beleidsplan, de daarbij eventueel gebleken knelpunten alsmede nieuwe aandachtspunten, prioriteiten en de vooruitzichten voor de nabije toekomst. De uitnodiging voor zo'n gesprek is steeds van de desbetreffende commissie uitgegaan. De meeste instellingen hebben positief op deze uitnodiging gereageerd.

Indien monitoring heeft plaatsgehad, is dit vermeld bij het desbetreffende instellingsadvies.

Het andere 'volginstrument' is door zijn aard toegesneden op de sector podiumkunsten (dans, muziek en theater). Dit zogenaamde voorstellings- of concertbezoek is er vooral op gericht informatie over de aard van en indrukken over de uitvoeringen van de in de lopende Cultuurnotaperiode meerjarig gesubsidieerde instellingen en gezelschappen binnen die sector te vergaren. Ook dit volgen is primair een aangelegenheid van de desbetreffende commissies. Gegeven de hoeveelheid instellingen en de kwantiteit van hun uitvoeringen laten deze commissies zich bijstaan door daartoe aangestelde rapporteurs, de zogenaamde voorstellings- en concertbezoekers. De bevindingen en indrukken van deze rapporteurs, waarover schriftelijk wordt gerapporteerd, worden door de desbetreffende commissie periodiek met hen besproken. Per instellingsadvies is aangegeven of uitvoeringen van de desbetreffende instelling zijn bezocht.

Nadrukkelijk zij gesteld, dat beide geïnstitutionaliseerde vormen van het volgen van instellingen in de totale context van de informatievergaring aanvullend zijn. Zij zijn vooral bedoeld om, naast de informatie die langs andere wegen over een instelling beschikbaar is, óók uit eigen waarneming zicht te krijgen op de activiteiten van en ontwikkelingen bij de betrokken instellingen. Voor wat betreft het volgen van uitvoeringen en producties geldt dan ook niet als norm, dat deze allemaal moeten worden gevolgd. Het volstaat dat daarover een beeld wordt verkregen. Het is dus geenszins zo, dat uitsluitend de met monitoringgesprekken en voorstellingsbezoek gegenereerde informatie bepalend zou zijn voor het uiteindelijke advies over het beleidsplan van een instelling. Dit zou bovendien in strijd zijn met het integrale karakter van het Cultuurnota-advies (zie hierover het eerste deel van dit advies).

Werkwijze

Bij de beoordeling van de beleidsplannen/subsidieverzoeken zijn die plannen zelf uitgangspunt van de beoordeling geweest. Hiervoor is nadrukkelijk gekozen, omdat deze volgens het door de staatssecretaris voorgeschreven *format* daartoe alle gegevens zou moeten bevatten. Daarbij is als referentiekader gebruik gemaakt van de bij de Raad aanwezige informatie, zoals deze langs verschillende wegen beschikbaar is gekomen (zie hierboven). Dit gold, zoals vermeld, vooral ten aanzien van de reeds meerjarig gesubsidieerde instellingen. Bij de beoordeling van de plannen van deze instellingen was, door de expliciete wensen van de staatssecretaris om bij de afweging in het bijzonder te letten op en te adviseren over de mogelijkheden tot doorstroming en vernieuwing, nadrukkelijk een evaluatief aspect aan de orde.

Hoewel de Raad er in beginsel de voorkeur aan zou hebben gegeven om met alle instellingen te spreken over het door hen ingediende beleidsplan, heeft hij om redenen van beschikbare tijd en capaciteit (in totaal werden 754 beleidsplannen/subsidieverzoeken om advies voorgelegd) daarvan moeten afzien. In plaats hiervan is alleen contact gezocht met een instelling, indien haar beleidsplan daartoe aanleiding gaf. Bij brief van 13 januari 2000, nummer rc-2000.733/1, zijn alle instellingen over deze aanpak geïnformeerd. Afhankelijk van de behoefte aan aanvullende informatie heeft dat contact bestaan uit een telefonisch of schriftelijk verzoek om die informatie te verschaffen, dan wel uit een informeren gesprek vanuit of door de commissie met de desbetreffende instelling. Of een dergelijk contact heeft plaatsgehad, is per instellingsadvies aangegeven.

Voor de volledigheid zij opgemerkt, dat onder deze contacten ook gerekend wordt het kennismaken van uitvoeringen en producties van instellingen, voor zover dat niet binnen het kader van het reguliere voorstellings- of concertbezoek heeft plaatsgehad. Omdat het voorstellings- of concertbezoek vooral is gericht op de uitvoeringen van de instellingen, die in de subsidiesystematiek van de Cultuurnota 1997 – 2000 zijn opgenomen (zie hierboven), wordt het kennismaken van uitvoeringen van niet in die systematiek opgenomen instellingen als een vorm van contact met hen beschouwd. Ook hier gold de restrictie, dat dit alleen heeft plaatsgehad, indien het voorliggende beleidsplan daartoe aanleiding gaf.

De om advies ontvangen beleidsplannen/subsidieverzoeken zijn op inhoud gegroepeerd naar sector of aandachtsgebied waarvoor binnen de Raad afzonderlijke commissies bestaan en vervolgens ter preadvisering aan de desbetreffende commissie ter hand gesteld.

Voor de periode van de Cultuurnota-advisering is het aantal commissies uitgebreid met een commissie Bovensectoraal. Deze kreeg tot taak de beleidsplannen/subsidieverzoeken te behandelen, die meer dan één sector of aandachtsgebied bestrijken en dus niet eenduidig bij het werkterrein van een bestaande commissie konden worden ondergebracht. Deze commissie werd samengesteld uit vertegenwoordigers van de betrokken sectorcommissies.

Daarnaast is de ad hoc commissie die al bij eerdere gelegenheid de advisering van de Raad over het kunstvakonderwijs heeft voorbereid, verzocht om te preadviseren over de beleidsplannen/subsidieverzoeken uit deze sector. Hetzelfde geldt voor de ad hoc commissie Instituut Beeldcultuur. Deze is verzocht het advies over het beleidsplan van dit instituut voor te bereiden.

Voorts is ook een aantal bestaande commissies door de benoeming van één of meer adviseurs tijdelijk versterkt. De reden hiervoor was vooral het door die commissies grote en veelal naar inhoud zeer diverse aantal te behandelen beleidsplannen. Daarnaast gaf ook de daarvoor beschikbare tijd aanleiding tot die versterking. Aldus ontstonden meer mogelijkheden tot spreiding van werkzaamheden.

In een drietal gevallen zijn tijdelijke werkgroepen gevormd ter behoeve van een gecoördineerde oriëntatie op en bespreking van aspecten van beleidsplannen, die door hun aard bovensectorale aandacht vroegen. Dit betrof de terreinen van de nieuwe media, het digitale erfgoed en het mobiele erfgoed.

Voor een overzicht van de feitelijke samenstelling van de Raad, de commissies (leden, vaste en tijdelijke adviseurs), de werkgroepen en de rapporteurs (voorstellings- en

concertbezoekers) gedurende de voorbereiding van het Cultuurnota-advies zij verwezen naar het hierbij gevoegde overzicht (Bijlage 2).

Indien een beleidsplan daartoe aanleiding gaf, is door de preadviserende commissie contact gezocht met een andere commissie. In beginsel heeft dat contact plaatsgehad aan de hand van een voorlopig oordeel, dat om commentaar of toetsing aan die andere commissie is voorgelegd. Dat commentaar is vervolgens bij de formulering van het definitieve advies meegewogen. Uiteraard bestond ook de mogelijkheid voor een andere commissie om zelf met een preadviserende commissie contact op te nemen.

In een aantal gevallen is die toetsing uitgebreid tot co-advisering. Dat wil zeggen dat een preadvies door de primair preadviserende commissie mede namens de co-adviserende commissie is uitgebracht.

Waar toetsing respectievelijk co-advisering heeft plaatsgehad, is per instellingsadvies aangegeven.

Opbouw van het advies

Het Cultuurnota-advies heeft een driedelige opbouw.

Het vangt aan met een algemeen deel, waarin de Raad de inhoudelijke uitgangspunten en het beoordelingskader van zijn advisering heeft beschreven en nader is ingegaan op bestaande knelpunten en de door hem wenselijk geachte prioriteiten in het cultuurbeleid voor de komende jaren. Per deelgebied van de cultuursector wordt dit algemene deel uitgewerkt in 16 afzonderlijke sectordelen. In deze delen wordt eerst op basis van een beschrijving van de sector zelf een meer specifieke analyse gegeven van ontwikkelingen, aandachtspunten en prioriteiten. Als leidraad wordt daarbij in principe gerefereerd aan het systeem van functie-analyse, zoals dat in het vooradvies Cultuur voor Culturen in nog experimentele zin is ontwikkeld. In aansluiting op deze inleiding worden vervolgens de verschillende beleidsplannen/subsidieverzoeken aan de orde gesteld. De afzonderlijke instellingsadviezen behoren derhalve binnen de structuur van het gehele Cultuurnota-advies te worden gehanteerd.

Elk instellingsadvies bestaat uit de onderdelen Inleiding, Beoordeling en Conclusie en advies.

In de Inleiding worden aan de hand van het beleidsplan de doelstellingen, functies, prestaties en voornemens van de desbetreffende instelling getypeerd. Voorts wordt vermeld of zij in de lopende cultuurnotaperiode is gevolgd en of met haar naar aanleiding van het beleidsplan contact is opgenomen. Tenslotte wordt aangegeven of naast de primair preadviserende commissie ook een andere commissie het beleidsplan of aspecten daarvan heeft getoetst dan wel of het preadvies onder gezamenlijke verantwoordelijkheid van meer dan één commissie is uitgebracht.

De Beoordeling bevat de waarnemingen en bevindingen van de Raad met betrekking tot de kwaliteit van het beleidsplan en, waar nodig, de door de desbetreffende instelling in de afgelopen periode geleverde prestaties. In aansluiting hierop wordt het plan, voor zover in het concrete geval relevant, getoetst aan de overige gestelde uitgangspunten en criteria en het daartoe door de Raad ontwikkelde beoordelingsperspectief (zie hierover het eerste deel van dit advies). Omdat dit

perspectief onder meer is gebaseerd op de samenhang tussen de verschillende toetsingselementen, is deze lijn in elk instellingsadvies doorgetrokken. In het advies worden die elementen niet afzonderlijk genoemd, maar steeds in onderling verband herkenbaar behandeld.

In het onderdeel Conclusie en advies is vermeld of de Raad een beleidsplan geheel of gedeeltelijk subsidiabel acht in het kader van de Cultuurnota 2001-2004. In een hierbij opgenomen financieel overzicht wordt dat advies geplaatst in de context van andere subsidiegegevens. De gegevens over het tot dusverre verstrekte en het gevraagde subsidie zijn (behoudens evidente afwijkingen) afkomstig van het ministerie van OCenW.

Bijlage 1

Het Reglement Raad voor Cultuur is vastgesteld bij besluit van de Raad van 17 september 1998, nr. rc-98.8040/1, Stcrt. 1999, 70 (laatstelijk gewijzigd bij besluit van de Raad van 11 oktober 1999, nr. rc-99.1166/1, Stcrt. 1999, 219).

De artikelen, waaraan in de Verantwoording wordt gerefereerd, luiden:

Artikel 2

1. Bij de vervulling van zijn in artikel 2a, tweede lid, van de Instellingswet bedoelde taak richt de Raad zich op de volgende aandachtsgebieden:

- a. Archeologie,
- b. Archieven,
- c. Architectuur en Stedenbouw,
- d. Beeldende Kunst en Vormgeving,
- e. Bibliotheken,
- f. Culturele dimensie ruimtelijke ordening,
- g. Dans,
- h. Film,
- i. Informatievoorziening (omroep, pers en andere media),
- j. Letteren,
- k. Monumenten,
- l. Musea,
- m. Muziek en Muziektheater,
- n. Theater.

2. Tot de onder in het vorige lid bedoelde aandachtsgebieden op het terrein van de cultuur worden ook de volgende aspecten gerekend:

- a. Culturele diversiteit,
- b. Cultureel ondernemerschap,
- c. Cultuur en jongeren,
- d. Cultuurbeoefening door amateurs,
- e. Cultuureducatie en onderwijs,
- f. Interdisciplinaire samenwerking,
- g. Internationaal cultuurbeleid,
- h. Toepassing nieuwe media en technologie.

Artikel 10

1. Indien in een vergadering kwesties aan de orde komen, waarbij een lid van de Raad middellijk of onmiddellijk een eigen belang heeft of kan hebben of wanneer het gaat om belangen van rechtspersonen waarbij hij als lid van het bestuur, adviseur, commissaris of functionaris is betrokken, woont hij de beraadslagingen en de besluitvorming over het desbetreffende onderwerp niet bij.
2. In geval van twijfel of sprake is van de in het eerste lid bedoelde situatie, besluit de voorzitter of het betrokken lid van de Raad de beraadslagingen en de besluitvorming over het desbetreffende onderwerp al dan niet kan bijwonen.

3. Indien de in het eerste en tweede lid bedoelde beraadslagingen en besluitvorming leiden tot een advies, wordt in dat advies of in een dat advies begeleidend schrijven mededeling gedaan van de wijze waarop het eerste onderscheidenlijk tweede lid toepassing heeft gevonden.

Artikel 21

1. De Raad kan een algemene of bijzondere commissie nadere aanwijzingen en richtlijnen geven over de vervulling van de haar opgedragen taak.
2. De voorzitter van de Raad kan een commissie ad hoc nadere aanwijzingen en richtlijnen geven over de vervulling van de haar opgedragen taak.
3. De in het eerste lid bedoelde commissies verrichten hun werkzaamheden op basis van een door hen vast te stellen plan van werkwijze, dat aan de Raad wordt voorgelegd. In dat plan wordt in ieder geval aangegeven hoe uitvoering aan die werkzaamheden zal worden gegeven alsmede hoe en welke beleidsmatige ontwikkelingen en ontwikkelingen met betrekking tot meerjarig gesubsidieerde culturele instellingen zullen worden gevolgd.

Artikel 26

De artikelen 10, 12 en 13, eerste en tweede lid zijn van overeenkomstige toepassing op commissievergaderingen.

Bijlage 2

Overzicht van de samenstelling van de Raad voor Cultuur en van de commissies, werkgroepen en andere betrokkenen tijdens de voorbereiding van het Cultuurnota-advies.

RAAD VOOR CULTUUR

voorzitter

mw. mr. W. Sorgdrager

leden

mw. drs. E.A.G. van den Bent

prof. dr. J.H.F. Bloemers

mw. P. Blok

dr. R.M. Boonzajer Flaes

mw. drs. D.A.S. Cannegieter

S. Felsenthal

mw. drs. A.G. Giltaij-Lansink

prof. dr. J. Groebel

H. Holtappels

mw. dr. H.A. Kohnstamm-Beeuwkes

mw. dr. J.S. de Leeuw

prof. drs. H.A. Lockefeer

mw. drs. E.R. Ramakers-de Jong

drs. A. Ramdas

prof. ir. K. Rijnbout

mw. ir. M.A.A. Schoenmakers

R.H.G. Schoonhoven

mw. A.F. Skolnik-Kooiman

mw. A. Tilroe

dr. J.A.M.F. Vaessen

S. Verster

L. Visser

mw. prof. mr. I.C. van der Vlies

archieven

archeologie

theater

cultuureducatie en amateurkunst

musea

dans

monumenten

omroep en (nieuwe) media

vormgeving

onderwijs

film

pers en boekenvak

vormgeving

intercultureel

architectuur en stedenbouw

architectuur en stedenbouw

omroep en (nieuwe) media

bibliotheken

beeldende kunst

musea

muziek en muziektheater

muziek en muziektheater

algemeen

secretariaat

dr. J.A. Brandenburg *algemeen secretaris*

mw. M.G.W.M.F. Brok *voorlichting; lid projectteam*

mw. mr. D.E. Cozijnsen *(a.i.) projectondersteuning*

mw. drs. M.H. Geradts-Pinckaers *(a.i.) redactionele ondersteuning*

drs E.J. Hendrikse *secretaris Musea; lid projectteam*

drs. I.Th.H. Hilhorst *(a.i.) financiële aspecten*

mw. drs. A. Hof *coördinatie Raadsaangelegenheden*

mr. L. Lieuwes *juridische aangelegenheden*

W.L.C. Nattekaas *bedrijfsvoering*

mw. drs. S.A.J. van Sebille *projectmedewerker*

COMMISSIES

De indeling naar vaste commissies is gebaseerd op artikel 2 van het Reglement Raad voor Cultuur (zie Bijlage 1). Ad hoc commissies worden ingesteld indien de behandeling van een bijzondere aangelegenheid daartoe aanleiding geeft.

De voorzitter van een vaste commissie is altijd een lid van de Raad. De commissies zijn verder samengesteld uit leden van de Raad en/of externe leden. Omdat het totale aantal commissieleden gemaximeerd is, is aan enkele commissies in verband met de omvang of aard van hun werkterrein een vaste adviseur verbonden. Ten behoeve van de cultuurnota-advisering is daarnaast een aantal commissies tijdelijk met een of meer adviseurs versterkt. Aan twee commissies is bovendien een medewerker van het secretariaat van de Raad als ambtelijk adviseur toegevoegd.

Vaste Commissies

Amateurkunst en Cultuureducatie

voorzitter

dr. R.M. Boonzajer Flaes

leden

mw. dr. H.A. Kohnstamm-Beeuwkes

dr. J.A.M.F. Vaessen

mw. P. van den Berg

mw. M.E. Helstone

mw. M.E. van der Hoeven

vaste adviseur

E. Jacobs

secretariaat

mw. drs. L.M. de Noo

Beeldende Kunst en Vormgeving

voorzitter

mw. drs. E.R. Ramakers-de Jong

leden

H. Holtappels

mw. A. Tilroe

dr. J.A. Martis

mw. drs. I. van Zijl

tijdelijke adviseurs

M. Bruinsma

mw. I. Schwartz

secretariaat

mw. M.M.J. van Lennep

Archieven

voorzitter

mw. drs. E.A.G. van den Bent

leden

drs. I.W.L.A. Caminada

mw. dr. M.C.R. Grever

mw. drs. S.L.J. Maarschalkerweerd-Dechamps

secretariaat

drs. A.L.M. de Wolf

Bibliotheken

voorzitter

mw. A.F. Skolnik-Kooiman

leden

prof. dr. J.J. van Cuilenburg

P.J.Th. Schoots

secretariaat

drs. A.F. van der Kooi

Architectuur en Stedenbouw

voorzitter

prof. ir. K. Rijnboutt

leden

mw. ir. M.A.A. Schoenmakers

mw. ir. J.P.T. Dekkers

B. van Meggelen

secretariaat

ir. A.W. Mol

Dans

voorzitter

S. Felsenthal

leden

drs. M.A.D. van Nieuwpoort

mw. H. Svavarsdottir

L. Spreksel

secretariaat

D.R. Bleijleve (a.i.)

mw. drs. M.A.H. Iest, MA (a.i.)

(zie voor de rapporteurs hierna)

Film

voorzitter

mw. dr. J.S. de Leeuw

leden

L. Hannewijk

N.A. Koppen

R.W.M.M. Scholten

*tijdelijke adviseurs (alleen voor
het aspect Productie)*

J. Netiv

E. Terstall

secretariaat

mw. drs. T. Holtrust

Intercultureel Cultuurbeleid

voorzitter

drs. A. Ramdas

leden

dr. R.M. Boonzajer Flaes

mw M. Sahraoui

ambtelijk adviseur

mr. drs. J.A.C. van der Linden

secretariaat

mw. drs. M.J. van Tienhoven *(a.i.)*

mw. drs. M.A.H. Iest, MA *(a.i.)*

Internationaal Cultuurbeleid

voorzitter

S. Felsenthal

leden

H. Holtappels

drs. A. Ramdas

mw. O. Chenal

R. van der Lugt

drs. A. Sonnen

secretariaat

drs. F.R. Dorsman *(a.i.)*

mw. drs. M.A.H. Iest, MA *(a.i.)*

Letteren

voorzitter

prof. drs. H.A. Lockefeer

leden

dr. H. Brandt Corstius

mw. C.M.A. Hardy

drs. L. Houët

mw. drs. M. de Vos

secretariaat

drs. A.A. Berenschot

Media

voorzitter

R.H.G. Schoonhoven

leden

prof. dr. J. Groebel

prof. drs. H.A. Lockefeer

secretariaat

drs. R.E.M. Asselbergs

Monumenten en Archeologie

voorzitter

mw. drs. A.G. Giltaij-Lansink

leden

prof. dr. J.H.F. Bloemers

drs. H.L. de Groot

mr. C.J.D. Waal

vaste adviseur

prof. dr. G.J. Borger

secretariaat

ir. A.W. Mol

ir. J.C. Verheul

Musea

voorzitter

mw. drs. D.A.S. Cannegieter

leden

dr. J.A.M.F. Vaessen

mw. dr. E. van Eijck van Heslinga

H.J. Gortzak

mw. A.B.M. van der Laan

tijdelijke adviseurs

mw. drs. D.H.A.C. Lokin

E.W. Veen

secretariaat

drs. E.J. Hendrikse

Muziek & Muziektheater

voorzitter

L. Visser

leden

S. Verster

mw. A.L. van Bodegraven

H.V.B.M. Broeren
tijdelijke adviseurs
V. Henar
W. van Manen (tot 11.03.2000)
H. Verbugt
ambtelijk adviseur
mr. drs. J.A.C. van der Linden
secretariaat
drs. R. Berends (a.i.)
mw. drs. H.M.B. Brouwers (a.i.)
mw. drs. S. Kers
(zie voor de rapporteurs hierna)

Theater

voorzitter
mw. P. Blok
leden
R.J. Burgzorg
mw. drs. N. Fischer
drs. A. Sonnen
vaste adviseur
drs. J. Arpots
tijdelijke adviseurs
mw. J.E. Smit
drs. J.L.M. Zoet
secretariaat
drs. P.G.T. Broekhoff
R. de Graaf (a.i.)
mw. M.G. Sterk (a.i.)
(zie voor de rapporteurs hierna)

Ad hoc Commissies

Bovensectoraal
voorzitter
mw. prof. mr. I.C. van der Vlies
leden
mw. P. Blok
S. Felsenthal
mw. dr. J.S. de Leeuw
mw. A.L. van Bodegraven
adviseur
mw. drs. E.M. van Schaik
secretariaat
drs. A.A. Berenschot

Instituut Beeldcultuur
voorzitter
J. Jessurun
leden
mw. drs. D.A.S. Cannegieter
mw. dr. J.S. de Leeuw
prof. drs. H.A. Lockefeer
mw A. Tilroe
tijdelijk adviseur
mw. I. Schwartz
secretariaat
mw. M.M.J. van Lennep

Kunstvakonderwijs

voorzitter
mw. prof. mr. I.C. van der Vlies
leden
mw. P. Blok
S. Felsenthal
H. Holtappels
mw. dr. J.S. de Leeuw
mw. drs. E.R. Ramakers-de Jong
prof. ir. K. Rijnboutt
L. Visser
secretariaat
drs. R. Berends (a.i.)
mw. drs. L. M. de Noo

TIJDELIJKE WERKGROEPEN

Nieuwe Media

voorzitter
mw. dr. J.S. de Leeuw
leden
H. Holtappels
R. Schoonhoven
mw. I. Schwartz
secretariaat
drs. A.L.M. de Wolf

Digitalisering Erfgoed

voorzitter
prof. drs. H.A. Lockefeer
leden
mw. drs. E.A.G. van den Bent

mw. drs. D.A.S. Cannegieter
prof. dr. J.H.F. Bloemers
mw. drs. A.G. Giltaij-Lansink
mw. A.F. Skolnik-Kooiman
secretariaat
drs. A.L.M. de Wolf

Mobiel Erfgoed

voorzitter

mw. drs. A.G. Giltaij-Lansink
leden

drs. H.L. de Groot

drs. W.R.F. van Leeuwen

A.J.H. van Marion

secretariaat

ir. A.W. Mol

COMMISSIERAPPORTEURS

*(Voorstellings- resp. concert-
bezoekers Podiumkunsten)*

Dans

mw. H.K.G. Draaier

mw. A.M.D. Keurentjes

O. Matern

mw. L. Wiertz

Muziek en Muziektheater

mw. A.M. van Dijk

G.J.M. Grosfeld

R. Hazendonk

mw. A. Hogenstijn

G. Kamer

W. van Manen

T. Wind

B. Wijtman

Theater

mw. P. Ardai

mw. B. Defaix

mw. drs. M. Donders

mw. N. van Houte

mw. S. Kratz

H. Man in 't Veld

mw. I. Melman

D. Molendijk

mw. J. Post-Vos

mw. A. Vanackere

drs. J.L.M. Zoet

Bijlage 3

Het hieronder staande overzicht geeft aan welke Raads- en Commissieleden, overeenkomstig het bepaalde in de artikelen 10, derde lid, en 26 van het Reglement Raad voor Cultuur (zie Bijlage 1), bij welke beleidsplannen/subsidieverzoeken niet hebben deelgenomen aan de beraadslaging en besluitvorming daarover. Omdat de behandeling van de beleidsplannen in eerste instantie is geschied door de onder de Raad ressorterende commissies is dit overzicht geordend naar de in Bijlage 2 vermelde commissies.

Voor de goede orde zij er op gewezen, dat onder betrokkenheid niet alleen wordt verstaan de functionele betrokkenheid, zoals bedoeld in het eerste lid van artikel 10 van het reglement, maar ook gevallen waarin een lid om persoonlijke redenen er de voorkeur aan heeft gegeven om niet bij de behandeling van bepaalde beleidsplannen betrokken te zijn. Voor het laatste zij verwezen naar de, bij dit overzicht gevoegde, brief van de voorzitter van de Raad van 9 februari 2000, nr. rc-2000.881/1.

Amateurkunst en Cultuureducatie

dr. R.M. Boonzajer Flaes

Phenix Foundation

mw. dr. H.A. Kohnstamm-Beeuwkes

Erfgoed Actueel, bureau voor cultureel erfgoed en educatie

Stichting Jong Muziek Talent Nederland

Architectuur en Stedenbouw

B. van Meggelen

Architecture International Rotterdam

Beeldende Kunst en Vormgeving

mw. drs. E.R. Ramakers-de Jong

Droog Design

H. Holtappels

Nederlands Instituut voor Mediakunst, Montevideo/Time Based Arts

Virtual Institute for Research on Mediaculture

Virtueel Platform

dr. J.A. Martis

Fotografie Museum Amsterdam i.o.

mw. drs. I. van Zijl

Nederlands Archief Grafisch Ontwerpers

Dans

mw. H. Svavarsdottir

Dansgroep Krisztina de Châtel

L. Spreksel

CaDance Festival

Korzo Productiehuis voor de dans

Film

mw. dr. J.S. de Leeuw

Het Nederlands Scenario

L. Hannewijk

Associatie van Nederlandse Filmtheaters

Cinemien Film- en Videodistributie

N.A. Koppen

Nederlands Film Festival

Internationaal Cultuurbeleid

R. van der Lugt

BüroFriedrich e.V.

Trans Artists

drs A. Sonnen

Jekerstudio

Letteren

prof. drs. H.A. Lockefeer

Amsterdam Vluchtstad

mw. C.M.A. Hardy

Nederlands Fonds voor Midden- en Oosteuropese Boekproductie

Monumenten en Archeologie

prof. dr. J.H.F. Bloemers

Archeologische Monumentenwacht Nederland

SOB Research, Instituut voor Archeologisch en Aardkundig Onderzoek

drs. H.L. de Groot

Convent van Gemeentelijke Archeologen

Musea

mw. drs. D.A.S. Cannegieter

Rijksmuseum Twenthe

dr. J.A.M.F. Vaessen

Nederlands Openluchtmuseum

mw. dr. E. van Eijck van Heslinga

Maritiem Museum Curaçao

Nederlands Scheepvaartmuseum

Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland

H.J. Gortzak

Kindermuseum/Tropenmuseum

mw. drs. D.H.A.C. Lokin

De Nederlandse Museumvereniging

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie

E.W. Veen

Nationale Stichting De Nieuwe Kerk

Muziek en Muziektheater

L. Visser

Nederlands Balletorkest

Nieuw Nederlands Impresariaat

S. Verster

Asko Ensemble

Basalt

Grachtenfestival

MuziekGroep Nederland

November Music

Orkest van de Achttiende Eeuw

Stichting Haast

Stichting Internationale Concerten en Werkgroepen

H.V.B.M. Broeren

Muziekcentrum 's-Hertogenbosch

Muziekwerkplaats Brabant

November Music

V. Henar

Sampono Music Productions

W. van Manen (tot 11.03.2000)

Contraband

Theater

mw. P. Blok

Huis aan de Werf

R.J. Burgzorg

Fonds voor de Podiumkunsten

Volksbuurtmuseum

mw. drs. N. Fischer

Fonds voor de Podiumkunsten

Het Huis van Bourgondië

Het Vervolg, Theaterensemble

Hotel Modern

Würz

drs. A. Sonnen

Artisjok/Nultwintig

Het Syndicaat

Het Theaterfestival

Het Zuidelijk Toneel/Theatergroep Hollandia

Jekerstudio

Fond voor de Podiumkunsten

drs. J. Arpots

Fonds voor de Podiumkunsten

mw. J.E. Smit

ELS Inc

Europese Mime Federatie

*Fonds voor de Podiumkunsten
Moving Academy for Performing Arts
Muziek en Theater Netwerk*

drs. J.L.M. Zoet

*Fonds voor de Podiumkunsten
Schouwburg Rotterdam
Alle overige Rotterdamse instellingen
Alle overige schouwburgen*

Aan
de raads- en commissieleden van
de Raad voor Cultuur

Onderwerp
Betrokkenheid bij instellingen

R.J. Schimmelpennincklaan 3
Postbus 61243
2506 AE Den Haag
Telefoon 070 - 310 66 86
Telefax 070 - 361 47 27
E-mail cultuur@cultuur.nl

Geachte raads- en commissieleden,

Datum
- 9 FEB. 2000
Nummer
rc-2000.881/1

In de Raadsvergadering van 20 januari jl. is gesproken over de vraag hoe leden van de Raad en van zijn commissies hebben te handelen in geval beleidsplannen en subsidieverzoeken van instellingen aan de orde komen, waarbij zij enigerlei vorm van persoonlijke betrokkenheid hebben. Het gaat daarbij in het bijzonder om de gevallen, die zijn genoemd in artikel 10 van het Reglement Raad voor Cultuur*. De in die vergadering gemaakt afspraken breng ik hierbij graag nog eens onder uw aandacht.

Indien een, in genoemde bepaling bedoelde, situatie van persoonlijke betrokkenheid zich voordoet, neemt het desbetreffende lid geen deel aan de beraadslaging en besluitvorming over het betrokken beleidsplan en subsidieverzoek. Hij zal daartoe de vergaderruimte verlaten. Diens afwezigheid bij dit onderdeel van de vergadering zal expliciet in het verslag ervan worden vermeld. Na terugkomst in de vergadering worden geen mededelingen gedaan over de afloop van de discussie en het ter zake genomen besluit.

Ik ga er bovendien van uit, dat het desbetreffende lid ook niet buiten de vergadering over dat beleidsplan met andere leden zal spreken en dat ieder lid tijdig en vóóraf zijn eventuele betrokkenheid bij een beleidsplan aan de voorzitter van de vergadering zal mededelen.

Eerst wanneer aan de hand van de vastgestelde concept-adviezen zal moeten worden gesproken over de integrale afweging en prioritering krijgt een lid inzage in het concept-advies over de instelling, waarbij hij persoonlijk betrokken is. De afzonderlijke concept-adviezen staan dan immers niet meer ter discussie, terwijl voor een goede en zorgvuldige discussie over de zo-even bedoelde aspecten het uiteraard noodzakelijk is, dat alle leden over dezelfde informatie beschikken.

Ten overvloede wijs ik er op, dat persoonlijke betrokkenheid bij een instelling geen reden is om voortijdig over het te verwachten advies externe mededelingen te doen.

Het kan overigens voorkomen, dat naast de in artikel 10 van het reglement bedoelde gevallen, er andere vormen van betrokkenheid met instellingen moeten worden onderkend. Dat kan bijvoorbeeld indien daarbij naaste familieleden nauw betrokken zijn. In zo'n geval verzoek ik u voor u zelf een afweging te maken of enige terughoudendheid bij de beoordeling van het desbetreffende plan is geboden. Bij twijfel raad ik u aan dit met de voorzitter te bespreken.

Pagina

2

Nummer

rc-2000.881/1

Met vriendelijke groet,

mr W. Sorgdrager
Voorzitter

dr J.A. Brandenburg
Algemeen secretaris

* Deze bepaling luidt als volgt:

Artikel 10

1. Indien in een vergadering kwesties aan de orde komeo, waarbij een lid van de Raad middellijk of onmiddellijk een eigen belang heeft of kan hebben of wanneer het gaat om belangen van rechtspersonoo waarbij hij als lid van het bestuur, adviseur, commissaris of functionaris is betrokken, woont hij de beraadslagingen en de besluitvorming over het desbetreffende onderwerp oier bij.
2. Io geval van twijfel of sprake is van de in het eerste lid bedoelde situatie, besluit de voorzitter of het betrokkoe lid van de Raad de beraadslagingen en de besluitvorming over het desbetreffende onderwerp al dan niet kan bijwonen.
3. Indien de io het eerste en tweede lid bedoelde beraadslagiogen en besluitvorming leiden tot een advies, wordt in dat advies of in een dat advies begeleideod schrijven mededeling gedaan van de wijze waarop het eerste ooderscheidenlijk tweede lid toepassing heeft gevonden.

Overeenkomstig artikel 26 van het reglement geldt artikel 10 ook voor de commissies.

Bijlage 4

(beperkte) lijst van aanvragers

In deze bijlage is een overzicht opgenomen van positief beoordeelde aanvragers, aangevuld met een lijst van aanvragers voor wie een beroep is gedaan op het Actieplan Cultuurbereik.

Daarnaast is een opsomming gegeven van aanvragers die naar het oordeel van de Raad in aanmerking zouden moeten komen voor (extra) subsidie als er meer middelen voor Cultuur beschikbaar komen. In totaal gaat het hier om een bedrag van ruim

€35.000.000,-.

Op de website van de Raad voor Cultuur (www.cultuur.nl) is het advies integraal te raadplegen. Deze digitale versie bevat een uitgebreide zoekfunctie. Daarmee is het mogelijk antwoord te krijgen op uiteenlopende vragen. Per instelling is hier na te gaan of er een positief of een negatief oordeel is gegeven.

NB De verwijzing in de sectordelen naar een complete lijst in het Algemene deel komt hiermee te vervallen.

Amateurkunst en Cultuureducatie	<i>Pos</i>	<i>Actie</i>	<i>Wens</i>
Cultuureducatie			
Buitenkunst	X		
LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie	X		X
Vereniging van Centra voor de Kunsten (VKV)	X		X
Steunfunctie			
Landelijk Centrum voor Amateurdans (LCA)	X		
Landelijk Instituut voor Beeldende Audiovisuele Textiele Amateurkunst	X		
Nederlands Centrum voor Volkscultuur (NCV)	X		
Ondersteuning Amateurtheater Nederland	X		
Stichting Schrijven	X		
Unisono, LOAM, NIB, SNK	X		
Festival			
Festivalbureau Storm	X		
Kunstbende	X		
Planet jr. Productions	X		
Wereldfestival Parade Brunssum 2000	X		
Wereld Muziek Concours Kerkrade	X		
Begeleidingstraject			
Davina van Wely Vioolconcours	X		
lordens Violdagen	X		
Jeugdorkest Nederland (JON)	X		

Jeunesses Musicales Nederland	X		
Nationaal Jeugdorkest	X		
Nationaal Kinderkoor/Nationaal Jeugdkoor	X		
Nationale Jeugd Blaasorkesten en Ensembles (NJBE)	X		
Prinses Christina Concours (PCC)	X		
Stichting Jong Muziektalent Nederland (SJMN)	X		
Stichting Studiefonds Oskar Back	X		
Algemeen			
Artisjok/Nultwintig	X		
Beestenbende	X		
BZO/Krater, Stut Theater, Rotterdams Wijktheater	X		
Dans in School			X
Mixt	X		
NKT Theaterproducties	X		
Ricciotti Ensemble	X		
Workshops in Nederland voor Geïmproviseerde Muziek (SWING)	X		
School der Poëzie	X		
Talens Palet	X		
Theatergroep Toetssteen	X		

Archieven	Pos	Actie	Wens
Stichting Archiefschool	X		
Stichting Centraal Bureau voor Genealogie	X		
Stichting Forum voor Samenwerking van het Nederlandse Archiefwezen en Documentaire Informatievoorziening	X		
Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland (DEN)		X	

Architectuur en Stedenbouw	Pos	Actie	Wens
Nederlands Architectuurinstituut (NAi)	X	X	
Architectuur Lokaal	X	X	
Berlage Instituut	X	X	
Europan Nederland	X		
Archiprix	X	X	
Internationale Architectuurbiënnale NL		X	
ArchiNed, de architectuursite van Nederland		X	
Bonas Bibliografieën en Oeuvrelijsten van Nederlandse Architecten en Stedenbouwkundigen		X	

Beeldende Kunst en Vormgeving	Pos	Actie	Wens
Werkplaatsen			
De Ateliers	X		
EKWC	X		
Jan van Eyck Academie	X		
Rijksakademie	X		
Kunstenaarsinitiatieven			
Lokaal 01	X		
Mama		X	
Presentatie-instellingen			
De Appel	X	X	X
De Vleeshal	X		
Witte de With	X		
Evenementen en (tijdelijke) podia			
Doors of Perception		X	
Noorderlicht	X		
World Wide Video Festival	X	X	
Media-instituten			
De Waag/Maatschappij voor Oude en Nieuwe media		X	
Nederlands Instituut voor de Mediakunst	X	X	
Infrastructureel: instellingen en initiatieven			
Federatie Kunstuitleen	X	X	X
Gate Foundation			X
Mediamatic		X	
Stichting Kunst in de Openbare ruimte		X	
Stroom hcbk		X	
Virtueel Platform		X	
Vormgeving			
De Beyerd		X	
Droog Design	X		

Bibliotheken	Pos	Actie	Wens
Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum (NBLC)	X		X
Centrale Discotheek Rotterdam			X
Bibliotheek voor Varenden	X		
Homodok/Internationaal Homo/Lesbisch Informatiecentrum en Archief			X
Metamorfoze/Koninklijke Bibliotheek	PM		

Bovensectoraal	Pos	Actie	Wens
Amsterdams Kleinkunst Festival	X		
Boekmanstichting	X		
Crossing Border	X		
De Balie	X		
Federatie van Kunstenaarsverenigingen	X		
Holland Festival	X		
Kunst & Zaken	X		
Melkweg	X		
Musica Sacra	X		
Nieuw Nederlands Net (NNN)	X		
Paradiso	X		
Theater Instituut Nederland (TIN)	X		
Zeebelt	X		
Intercultureel			
Beeldverzamelgebouw	X		
Boeng Diepie		X	
Culture Coalition	X		
Het Indisch Huis	X		
Stichting Ar@besk		X	
Stichting InterArt	X		
Stichting Sahné	X	X	
Internationaal			
Büro Friedrich e.V.	X		X
CODART – International Council for Curators of Dutch and Flemish Art	X		
ELIA – European League of Institutes of the Arts	X		
Informel European Theatre Meeting (IETM)	X		
Kunst en Jeugd in Europa	X		
Oistat Foundation	X		
Ons Erfdeel – The Low Countries	X		
Ons Erfdeel – Septentrion	X		
SICA – Stichting Internationale Culturele Activiteiten	X		

Mobiel Erfgoed			
Mobiele Collectie Nederland	X		
Overige			
Jongeren Onderwijs Media (JOM)		X	
Las Palmas (NFI, nfa, V2)	X	X	X

Dans	<i>P Pos</i>	Actie	<i>wens</i>
Gezelschappen			
Dansgroep De Meekers	X	X	
Dansgroep Krisztina de Châtel	X		
Galili Dance	X	X	
Het Internationaal Danstheater	X	X	
Het Nationale Ballet	X		
Introdans	X	X	
Nederlands Dans Theater	X		
Raz/Hans Tuerlings	X	X	
Scapino Ballet Rotterdam	X		
Productiegroepen en –kernen			
Conny Janssen Danst	X		X
Emio Greco & PC	X		X
Hans Hof Ensemble	X		X
Leine & Roebana	X		X
Naranti Productions/Wies Bloemen (Danstheater Aya)	X	X	
Rogie & Company	X		X
Stichting van de Toekomst	X		X
Werkplaatsen, trainingsinstituten productiehuizen			
Dansateliers	X		X
DWA	X		X
Henny Jurriëns Stichting	X		
Korzo Productiehuis voor de dans	X		X
Festivals en Evenementen			
CaDance Festival	X		
Holland Dance Festival	X		
Julidans		X	
Nederlandse Dansdagen		X	
Springdance Festival	X	X	

Film	Pos	Actie	Wens
Educatie en informatie			
IF – Intermediair voor Filmeducatie (incl. MEI, MovieZone en Film Educatie)		X	
Opleiding en deskundigheidsbevordering			
Maurits Binger Film Instituut	X		X
Nederlands Instituut voor Animatiefilm (NIAf)	X	X	X
Ontwikkeling en experiment			
Egmond Film & Television Productions			X
Forum	X		X
Distributie			
Contact Film	X		
Vertoning			
Beeld voor Beeld / SAVAN		X	
Cinekid	X	X	
Film in Concert			X
Holland Animation Film Festival	X		X
International Documentary Film Festival	X	X	X
International Film Festival Rotterdam	X	X	X
Nederlands Film Festival	X	X	X
Promotie			
Holland Film	X		X
Publiciteit			
De Filmkrant	X		
Het Nederlands Scenario	X		
Skrien	X		
Behoud en beheer			
Europese Stichting Joris Ivens	X		
Filmmuseum	X		
Advies en begeleiding			
Associatie van Nederlandse Filmtheaters (ANF)	X		

Fondsen	Pos	Actie	Wens
Fonds voor de Amateurkunst	X		X
Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst	X		
Fonds voor Bibliotheekwerk voor Blinden en Slechtzienden	X		
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten	X		
Fonds voor de Letteren	X		X
Fonds voor de Podiumkunsten	X	X	X
Fonds voor de Scheppende Toonkunst	X		
Materiaalfonds voor Beeldende Kunst en Vormgeving	X		
Mondriaan Stichting	X		
Nederlands Fonds voor de Film	X		X
Nederlands Fonds voor Midden en Oost-Europese Boekprojecten	X		
Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds	X		X
Stimuleringsfonds voor Architectuur	X		
Faciliteit Culturele Diversiteit		X	

Letteren	Pos	Actie	Wens
Musea			
Frysk Letterkundich Museum	X		
Letterkundig Museum	X		X
Multatuli Museum	X		
Leesbevordering			
Bulkboeks Dag van de Literatuur	X		
NANA	X	X	
Schrijvers School Samenleving	X		X
Stichting Lezen	X		
Literaire Manifestaties			
Doe Maar Dicht Maar	X		
Lezersfeest	X		
Passionate		X	
Poetry International	X		
Poëziefestival Landgraaf	X		
Winternachten	X		
Wintertuin	X		
Overige			
Amsterdam Vluchtstad	X		
't Colofon			X
El Hizjra	X		X

Media	Pos	Actie	Wens
Stichting Kunstkanaal Amsterdam (kunstkanaal)	X		
Stichting Nederlands Audiovisueel Archief (NAA)		X	
Stichting stimuleringsfonds Nederlandse culturele omroepproducties	NVT		
Stichting Omroep en Allochtonen (STOA)	X		
Stichting Het Nederlands Persmuseum			X

Monumenten en Archeologie	Pos	Actie	Wens
Monumenten			
Nationaal Contact Monumenten (NCM)	X	X	
Stichting Kerkelijk Kunstbezit Nederland (SKKN)	X	X	
Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek (SHBO)		X	X
Archeologie			
Stichting voor de Nederlandse Archeologie (SNA)	X	X	
Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland (AWN)	X	X	
Nederlandse Jeugdbond voor Geschiedenis (NJBG)	X	X	
Archeologische Monumentenwacht (AMW)		X	
Convent van Gemeentelijke Archeologen (CGA)		X	
Nederlandse Vereniging van Archeologen (Nvva)		X	

Musea	Pos	Actie *	Wens
Bijbels Museum, Amsterdam (nieuw)		400.000	
De Nederlandse Museumvereniging, Amsterdam	X		
Hollandsche Schouwburg, Amsterdam	X	10.000	
Joods Historisch Museum, Amsterdam	X	789.000	
Kindermuseum/Tropenmuseum, Amsterdam	X	343.000	
Museum het Rembrandthuis, Amsterdam (nieuw)		435.000	
Nationale Stichting De Nieuwe Kerk, Amsterdam	X	100.000	
Nederlands Scheepvaartmuseum, Amsterdam	X		
Rijksmuseum, Amsterdam	X		
Van Gogh Museum, Amsterdam	X		
Paleis Het Loo Nationaal Museum, Apeldoorn	X		
Nederlands Openluchtmuseum, Arnhem	X	350.000	
Afrika Museum, Berg en Dal	X	580.000	
Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis, Den Haag	X		
Museum De Gevangenpoort, Den Haag	X		

Museum Meermannno-Westreenianum, Den Haag	X		
Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Den Haag	X		
Huis Doorn, Doorn	?		
Rijksmuseum het Zuiderzeemuseum, Enkhuizen	X		
Rijksmuseum Twenthe, Enschede	X	200.000	
Kastelenstichting Holland en Zeeland, Haarlem	X		
Teylers Museum, Haarlem	X		
Bijbels Openluchtmuseum, Heilig Landstichting (nieuw)		350.000	
Nationaal Rijtuigmuseum, Leek	X		
Museum het Prinsessehof, Leeuwarden	X		
Museum Boerhaave, Leiden	X		
Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden	X		
Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet, Leiden	X		
Rijksmuseum van Oudheden, Leiden	X		
Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden	X		
Rijksmuseum Muiderslot, Muiden	X		
Kröller-Müller Museum, Otterlo		79.000	
Museum Slot Loevestein, Poederroijen	X		
Wereldmuseum, Rotterdam		150.000	
Museum Catharijneconvent, Utrecht	X		

* Deze bedragen zijn niet opgenomen in het betreffende instellingsadvies.

Muziek en Muziektheater	Pos	Actie	Wens
Orkesten			
Het Brabants Orkest	X		
Het Gelders Orkest	X		
Koninklijk Concertgebouworkest	X		X
Limburgs Symphonie Orkest	X		X
Nederlands Ballet Orkest	X		
Nederlands Philharmonisch Orkest	X		
Noord Nederlands Orkest	X		
Orkest van het Oosten	X		X
Residentie Orkest	X		X
Rotterdams Philharmonisch Orkest	X		X
Opera en muziektheater			
De Nederlandse Opera	X		
GeestGronden	X		
Hans Dagelet c.s. Muziektheater	X		

Hoofdstad Operette	X		
Internationaal Opera Centrum Nederland	X		
Nationale Reisopera	X		
Opera Trionfo	X		
Opera Zuid	X		
SPANGA	X		
Stichting Vrije Val		X	
Xynix		X	
Vocale muziek			
Cappella Amsterdam	X		
Cappella Pratensis	X		
Internationaal Vocalisten Concours 's-Hertogenbosch	X		
Koor Nieuwe Muziek	X		
Nederlands Kamerkoor	X		
Quinck Vocaal Ensemble	X		
Vereniging Vrienden van het Lied	X		
Ensembles			
Amsterdam Loeki Stardust Quartet	X		
ASKO Ensemble	X		
Aurelia Saxofoon Kwartet	X		
Barokorkest Concerto '91	X		
Calefax	X		
Cello Octet Conjunto Ibérico	X		
Combattimento Consort Amsterdam	X		
De Ereprijs	X		
De Nederlands Bachvereniging	X		
Doelenensemble	X		
Ebony Band	X		
Ives Ensemble	X		
Maarten Altena Ensemble	X		
Mondriaan Kwartet	X		
Nederlands Blazers Ensemble	X		
Nieuw Ensemble	X		
Nieuw Sinfonietta Amsterdam	X		
Nieuwe Slagwerkgroep Amsterdam	X		
Orkest de Volharding	X		
Orkest van de Achttiende Eeuw	X		
Orlando Academie	X		
Osiris Trio	X		
Schönberg Ensemble	X		

Schönberg Kwartet	X		
Slagwerkgroep Den Haag	X		
The Amsterdam Baroque Orchestra & Choir	X		
Jazz en geïmproviseerde muziek			
Bik Bent Braam	X		
Bimhuis	X		
Contraband	X		
de Oefening de Kunst	X		
Dutch Jazz Orchestra	X		
Jazz Orchestra of the Concertgebouw	X		
Nederlands Jazz Archief	X		
Palinckx	X		
Paul van Kemenade Quintet	X		
Samponé Music Productions	X		
SJU/SJU Jazzpodium	X		
Stichting Black Straight Music	X		
Stichting Haast	X		
Stichting Jazz en Wereldmuziek Kollektief	X		
Stichting LOOS	X		
The Jungle Warriors	X		
TryTone	X		
Willem Breuker Kollektief	X		
Popmuziek			
De Grote Prijs van Nederland	X		
De Kift	X		
Nationaal Pop Instituut	X		
Nighttown		X	
Noorderslag	X		
Vereniging Nederlandse Poppodia	X		
Niet-westerse muziek			
Amsterdam Roots Festival		X	
Dunya	X		
Kulsan	X		
Music Meeting	X		
Paradox	X		
Proma		X	
Raras Budaya		X	
RASA	X		
Sferra		X	

Stichting Kleurrijk Centrum Rotterdam		X	
Tropeninstituut Theater		X	
Weshm		X	
Podia, werkplaatsen en productiehuisen			
De Suite	X		
Intro	X		
Korzo Muziekproducties	X		
Muziekcentrum De Ijsbreker	X		
Muziekcentrum 's-Hertogenbosch	X		
Muziekwerkplaats Brabant i.o.	X		
Prime	X		
Stichting Nieuwe Muziek Zeeland	X		
Intermediairs			
De Nederlandse Jazzdienst	X		
Gaudeamus	X		
MuziekGroep Nederland	X		X
Organisatie Oude Muziek	X		
Archief en onderzoek			
Centrum voor Elektronische Muziek	X	X	
Huygens-Fokker	X		
Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis	X		
Nationaal Muziekinstrumenten Fonds	X		
Nederlands Muziek Instituut	X		
STEIM	X		X
Stichting Vrouw en Muziek	X		
Toonkunst-Bibliotheek	X		
Walter Maas Huis	X		
Festivals en concoursen			
Grachtenfestival	X		
Internationaal Orgelfestival Haarlem	X		
November Music	X		
Orlando Festival	X		
Slagwerkfestival The Big Bang		X	
The International Holland Music Sessions	X		
Versterking kleine podia			
			X

Theater	Pos	Actie	Wens
Toneel			
Alex d'Electrique	X		
Carina Molier	X		
Cosmic Illusion	X		
De Nieuw Amsterdam	X		
De Paardenkathedraal	X		
De Trust/Art & Pro	X		
De Wetten van Kepler	X		
Dogtroep	X		
Dood Paard	X		
Firma Rieks Swarte	X		
Growing up in Public	X		
Het Lokaal	X		
Het Nationale Toneel	X		
Het Toneel Speelt			X
Het Vervolg	X		
Het Volk	X		
Het Witte Vuur		X	
Het Zuidelijk Toneel/Theatergroep Hollandia	X		
Kas & de Wolf	X		
Keesen & Co	X		
Mug met de Gouden Tand	X		
Multi Arts Producties	X		
Noord Nederlands Toneel	X		
Onafhankelijk Toneel/Opera Onafhankelijk Toneel	X		
Orkater			X
RAST	X		
Ro Theater	X		
't Barre Land	X		
Theater van het Oosten	X		
Theatergroep Aluin	X		
Toneelgroep Amsterdam	X		
Tryater	X		
Zep	X		
Jeugdtheater			
De Citadel	X		X
DOX	X		
Het Filiaal	X		
Het Laagland	X		
Het Syndicaat	X		

Het Toneelschap B&D	X		
Het Waterhuis	X		
Huis aan de Amstel	X		
Jeugdtheater Sonnevand	X		X
Kalebas	X		
Maccus	X		
Muztheater	X		X
Stella Den Haag	X		
Teatro Munganga	X		
Theater Artemis	X		X
Theatergroep Delta	X		
Wederzijds	X		
Mime			
Carver	X		
De Daders//Jan Langedijk	X		
De Groep van Steen	X		
Golden Palace	X		
Made in da Shade	X		
Nieuw West	X		
Suver Nuver	X		
Vis à Vis	X		
Objecttheater			
Caspar Rapak	X		
Hotel Modern	X		
Poppentheaterwerkplaats Amstelveen	X		
Speeltheater Holland	X		X
Studio Peer	X		
Theater Gnaffel	X		
Theater Terra	X		
Warner & Consorten			X
Productiehuizen			
Bartje op Zuid		X	
Gasthuis	X		
Grand Theatre	X		
Het Huis van Bourgondië	X		
Het Veem Theater	X		
Huis a/d Werf	X		
Lantaren/Venster	X		
[Nes]productiehuis	X		
Productiehuis Brabant	X		

Rotterdamse Schouwburg	X		
Toneelschuur Producties	X		
Volksbuurtmuseum	X	X	
Festivals			
Het Theaterfestival	X		
ITs, Internationaal Theaterschool Festival	X		
Limburg Festival	X		
Noorderzon	X		
Oerol	X		
Theaterfestival Boulevard	X		
Ondersteunende organisaties/Overige			
DasArts	X		
TheaterMaker	X		

Van de schaarste ende overvloed Advies Cultuurnota 2001/2004 is een uitgave
van de Raad voor Cultuur © 2000, Raad voor Cultuur Omslagontwerp Bureau Piet Gerards
Heerlen/Amsterdam Druk Drukkerij Romer bv Schiedam

Raad voor Cultuur R.J. Schimmelpennincklaan 3 Postbus 61243 2506 AE Den Haag

Telefoon 070 310 66 86 Telefax 070 361 47 27 Internet www.cultuur.nl e-mail cultuur@cultuur.nl